

JURIDISKA FAKULTETEN

vid Lunds universitet

Emma Eriksson

Kvinnorabatt
– En analys av den rättsliga
bedömningen av kvinnliga
gärningsmän vid grova våldsbrott

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Helén Örnemark Hansen

Termin för examen: VT 2015

Summary

This paper discusses what has come to be called "women's discount", regarding women as offenders for serious crimes of violence from the perspective of equality before the law. To ensure this, a number of variables considered and analyzed, to the broader perspective of finding what any such special treatment may depend on.

Women in the judiciary received particular attention in 2007 when the prosecutor's office published a report regarding the penalties for certain crimes of violence. The Prosecutor's Office found that women are not sentenced to prison the same extent as men are when men stand convicted of similar crimes as women, but rather to probation. Various sources have also dealt with serious mental illness, and thinks women easier considered to have suffered from a serious mental disorder. A discourse analysis has been done to try to trace the different trends in the legal assessment when men and women are accused of serious violent crimes. This work has also been particularly examined the prevailing standards, reasoning and therein justifications, penalties measurements and choice of sanctions. The work also includes further examinations, such as violent female offenders historically as well as the role of women in our days, to see if history left any traces in our contemporary Swedish society governed by law.

Women are often seen as a kind of victim even as the perpetrator in violent crimes. The court often considers mitigating factors such as Chapter 29 3 § 5 p. Penal Code. Factors such as body size is emphasized in cases where a woman attacked a man, as an argument for self-defense may have been present but not when a man is a victim of a woman or another man's violence. Courts also assess variables such as the offender put himself at the crime moment, alcohol or drug influence and previous violence in the relationship differently and attach them weighted differently in its assessment. There is also research showing that beautiful and typical female offenders receive lighter sentences, especially if the judge is a man.

In short, the author found that there is a difference between men and women, in some cases, when they are accused of serious violent crimes.

Sammanfattning

Denna uppsats behandlar det som kommit att kallas "kvinnorabatt", gällande kvinnor i egenskap av gärningsmän vid grova våldsbrott ur perspektivet likhet inför lagen. För att se till detta har en mängd variabler beaktats och analyserats, för att genom ett bredare perspektiv finna vad en sådan eventuell särbehandling kan bero på.

Att kvinnor särbehandlas inom rättsväsendet uppmärksammades särskilt år 2007 då Åklagarmyndigheten publicerade en rapport angående påföljder vid vissa våldsbrott. T.ex. fann Åklagarmyndigheten att kvinnor inte döms till fängelse i samma utsträckning som män blir när män dömts för liknande brott, utan istället till t.ex. skyddstillsyn. Olika källor har även behandlat allvarlig psykisk sjukdom, och menar att kvinnor lättare bedöms ha lidit av en allvarlig psykiskt störning. En diskursanalys har gjorts för att försöka spåra olika tendenser vid den rättsliga bedömningen när män liksom kvinnor står åtalade för grova våldsbrott. I detta arbete har även särskilt granskats rådande normer, domskäl och däri angivna motiveringar, straffmätningar och påföljdsval. Arbetet omfattar även vidare granskningar, så som kvinnliga våldsbrottslingar historiskt sett liksom kvinnorollen i våra dagar, för att se om historien satt spår i vårt nutida svenska rättssamhälle.

Kvinnor ses ofta som ett slags offer även i egenskap av gärningsman vid grova våldsbrott. Ofta beaktas förmildrande omständigheter, särskilt 29 kap. 3 § 5 p. BrB. Faktorer så som kroppsstorlek poängteras i fall där en kvinna angripit en man, som ett argument för att nödvärnsrätt kan ha förelegat men inte när en man är ett offer för en kvinnas eller annan mans våld. Domstolar bedömer även variabler så som hur gärningsmannen uttryckt sig vid brottstillfället, alkohol- eller drogpåverkan samt föregående våld i relationen olika och tillmäter dem olika stor tyngd vid sin bedömning. Det finns även forskning som visar på att vackra och typiskt kvinnliga gärningsmän får mildare straff, speciellt om domaren är en man.

Kort sagt fann författaren att det görs skillnad mellan män och kvinnor i vissa fall, när de står åtalade för grova våldsbrott.

Förord

Så var det dags. Det sista arbetet på juristprogrammet är nu inlämnat och strax bedömt.

Jag vill rikta ett (enormt) stort tack till min kära handledare Helén Örnemark Hansen, som har varit genomgående fantastisk. Utan ditt tålamod, våra diskussioner och skratt hade denna uppsats aldrig blivit klar.

Tack till min familj och mina fina vänner, särskilt mamma och Marie, som stått ut med en och annan klagosång och som knappt fått träffa mig under de senaste månaderna.

Jag vill även rikta ett tack till min nuvarande arbetsplats och speciellt Kreshnik Goga, som stöttat mig att faktiskt bli klar jur. kand. och inte enbart arbete som en.

Ett särskilt tack till min älskade Jakob, som peppat, stöttat och kramat. Tack för att du alltid finns där babe!

So long, and thanks for all the fish!

Förkortningslista

BrB

RF

HovR

TR

Brottsbalken

Regeringsformen

Hovrätt

Tingsrätt

Innehållsförteckning

1. Inledning	8
1.1. Bakgrund	8
1.2. Syfte & frågeställningar	9
1.3. Metod & material	10
1.3.1. Allmänt om metoden	10
1.3.2. Deskriptivitet som metod	10
1.3.3. Rättsdogmatik	11
1.3.4. Kritisk diskursanalys	12
1.4. Teori	14
1.4.1. Allmänt om teorin	14
1.4.2. Likhet inför lagen	15
1.4.3. Särbehandling	16
1.4.4. Socialkonstruktivism	18
1.5. Avgränsningar	18
1.6. Disposition	19
1.7. Forskningsläge	20
2. Våldsverkande kvinnor då och nu	21
2.1. Introduktion	21
2.2. Historisk tillbakablick: Kvinnor som våldsbrottslingar	21
2.3. Kriminologiska teorier från 1890-tal till nutid	24
2.4. Kvinnors våld: situationen idag	26
2.4.1. Unga kvinnor	26
2.4.2. Vuxna kvinnor	28
Sammanfattning	31
3. Gällande rätt - påföljder & straffmätning	31
3.1. Introduktion	31
3.2. De grova våldsbrotten	32
3.2.1. Mord & dråp	32
3.2.2. Grov och synnerligen grov misshandel	32
3.3. Straffmätning	33

3.4. Påföljder - Fängelse, vård eller skyddstillsyn	34
3.4.1. Straffskalorna för de grova våldsbrotten	34
3.4.2. Fängelse eller skyddstillsyn?	35
3.4.3. Rättspsykiatrisk vård	36
Sammanfattning	37
4. Kvinnan som gärningsman – en normbrytare	38
4.1. Introduktion	38
4.2. Ett offer?	38
4.3. Det idealiska och icke-idealiska offret	39
4.4. Den idealiska gärningsmannen och den icke-idealiska gärningsmannen	41
4.5. Varför begår kvinnor våldsbrott?	42
4.6. Kvinnliga gärningsmän och psykisk sjukdom	43
Sammanfattning	44
5. Olika tendenser vid den rättsliga bedömningen	45
5.1. Introduktion	45
5.2. Är lagen könsneutral?	45
5.3. Tendenser knutna till den tilltalades egenskaper	45
5.4. Tendenser kopplade till domarens egenskaper	46
5.5. Patriarkala strukturer och juristen	49
Sammanfattning	50
6. Kvinnor och män som våldsverkare – en diskurs	51
6.1. Introduktion	51
6.2. Grov misshandel	51
6.2.1. Introduktion	51
6.2.2. Den stackars alkoholiserade kvinnan	51
6.2.3. Den våldsamme mannen	53
6.2.4. Kvinnor som inte menade så illa	54
6.2.5. Farliga kvinnor och män	55
6.3. Försök till dråp & dråp	56
6.3.1. Introduktion	56
6.3.2. Kvinnor som inte menar det de säger	56

6.3.3. Män som menar vad de säger	57
6.3.4. Alkoholpåverkade män	58
6.3.5. Kvinnor i nöd	60
6.4. Försök till mord & mord	62
6.4.1. Introduktion	62
6.4.2. Den förtryckta kvinna som hämnas	62
6.4.3. Galna gärningsmän	63
6.4.4. Manliga mördarmaskiner	64
6.4.5. Den mördande narkomanen	65
6.4.6. Svartsjuka män	66
6.4.7. Svartsjuka kvinnor	67
Sammanfattning	68
7. Analys	68
7.1. Introduktion	68
7.2. Hur har kvinnliga våldsbrottslingar bemötts av rättsväsendet genom svensk historia och hur ser den faktiska situationen ut angående kvinnors kriminalitet?	69
7.3. Vilka legitima skäl till särbehandling vid straffmätning och påföljdsval finns inom gällande rätt?	70
7.4. Vilka är kvinnorna som begår våldsbrott och hur överensstämmer de med teorier om gärningsman och offer jämfört med våldsbrottslingar?	72
7.5. Vad kan påverka den rättsliga bedömningen; är lagen såväl som domarna objektiva?	74
7.6. Bedöms våldsbrottslingar lika av svenska domstolar och vilka tendenser hos domstolar kan utläsas i praxis?	74
7.7. Särbehandlas kvinnliga våldsutövare av rättssamhället på ett sådant sätt att termen kvinnorabatt får anses vara befogad?	77
Källförteckning	79
Bilaga 1	86

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Vad tänker du spontant på om du hör orden våld, mördare och gärningsman? Det bör vara en man, i alla fall statistiskt sett till vem som oftast begår våldsbrott, ibland med dödlig utgång. Kvinnor som våldsutövare inom kriminalstatistiken är relativt sällsynta. Sedan mitten av 1970-talet begås cirka hundra våldsbrott med dödlig utgång¹ i Sverige per år och kvinnliga gärningsmän har sedan flera hundra år tillbaka i tiden stått för och står än idag för cirka tio procent av de brotten. Alltså, i tio fall om året där offret dör till följd av våld är gärningsmannen en kvinna.²

I Sverige har vi sett flertalet av media uppblåsta fall, där en kvinna dödat. Vem minns väl inte Sala-fallet, Kristi brud, Arboga-fallet eller fallet Bobby? Har fallens ökändhet skruvats upp eftersom det var kvinnor som begick dessa brott?

Hur behandlas kvinnor som dödar eller misshandlar av rättsväsendet? År 2007 kom en omfattande rapport utförd av åklagarmyndigheten där begreppet "kvinnorabatt" myntades. Det visade sig bl.a. att kvinnor generellt sett dömdes till skyddstillsyn istället för fängelse i en högre utsträckning än män.³ Även synen på kvinnliga våldsbrottslingar diskuteras i viss utsträckning utanför rättsvetenskapen:

*"Ofta framställs våldsamma kvinnor som offer [...] I samhället och inom forskningen har det handlat mycket om att hitta en ursäkt för våldsamma kvinnors beteende och att behålla uppfattningen om att kvinnor aldrig skulle begå våldsbrott om de inte varit hotade av en man."*⁴

Kvinnors våld som sådant skiljer sig från männens på flera punkter. Det beskrivs ofta som överdrivet och kvinnliga våldsbrottslingar lämnar mycket litet utrymme för deras offer att överleva.⁵ Forskning visar dessutom att hela åttio procent av de kvinnliga gärningsmännen stod i familjerelation till det dödade offret, jämfört med män som i trettio procent av fallen

¹ Mord och dråp samt försök till mord och dråp, barnadråp och misshandel.

² Rying, se även Kordon & Wetterqvist, s. 25.

³ Åklagarmyndigheterna, s. 372. Jfr. Diesen, s. 213.

⁴ Kordon & Wetterqvist, s. 33. Citat av Ghitta Weizmann-Henelius, finsk psykolog som forskat på kvinnliga våldsbrottslingar. Se *Violent Female Perpetrators in Finland: Personality and Life Events*, Vaasa Hospital, Finland, 2004.

⁵ Kordon & Wetterqvist, s. 63.

dödar en familjemedlem.⁶ Den kanske klassiska bilden av kvinnan som underordnad och i rättssalen iklädd rollen som ett offer för mäns våld skär sig onekligen mot den i forskningen gestaltade grymma våldsbrottslingen. En kvinna som nyttjar grovt våld bryter kanske inte enbart mot lagen, hon tycks dessutom bryta mot normerna för hur en kvinna ska vara.⁷

Frågan är hur hon bedöms av domstolen som tilltalad. Står vi alla, män som kvinnor, lika inför lagen? Eller är det så att kön spelar roll?

1.2. Syfte & frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka om kvinnor särbehandlas då de står misstänkta och döms för grova våldsbrott, genom teori och en granskning av praxis. Kvinnliga gärningsmän ses även i ett större perspektiv där den huvudsakliga frågan blir om vi alla står lika inför lagen eller om kvinnor och män bedöms olika i vårt svenska rättssamhälle. Uppsatsen utgår från följande frågeställning:

1. Särbehandlas kvinnliga våldsutövare av rättssamhället på ett sådant sätt att termen kvinnorabatt får anses vara befogad?

För att besvara frågeställningen kommer följande underfrågor behandlas i nedan angiven följd genom arbetet:

2. Hur har kvinnliga våldsbrottslingar bemötts av rättsväsendet genom svensk historia och hur ser den faktiska situationen ut angående kvinnors kriminalitet?
3. Vilka legitima skäl till särbehandling vid straffmätning och påföljdsval finns inom gällande rätt?
4. Vilka är kvinnorna som begår våldsbrott och hur överensstämmer de med teorier om gärningsman och offer jämfört med våldsbrottslingar?
5. Vad kan påverka den rättsliga bedömningen; är lagen såväl som domarna objektiva?
6. Bedöms våldsbrottslingar lika av svenska domstolar och vilka tendenser hos domstolar kan utläsas i praxis?

Frågorna kommer undersökas i motsvarande kapitel, efter nummerordning. Fråga nummer två korrelerar med kapitel två

⁶ Kordon & Wetterqvist, s. 33.

⁷ A.a., s. 46-147.

osv., dock med undantag för huvudfrågan (fråga ett) vilken kommer diskuteras först i uppsatsens analys i kapitel sju.

1.3. Metod & material

1.3.1. Allmänt om metoden

"Om du skulle fråga en advokat i dag om vad juridisk metod är, så skulle du säkert få samma svar som det påstås att Sankt Augustinus gav när han fick frågan om vad tid är: "Om du inte frågar mig om vad tid är, så vet jag svaret; men om du frågar mig, så vet jag inte."⁸

Jurister kan inte särskilt ofta beskyllas för att vara utomordentligt duktiga på metod. Men metod och redovisande av metodanvändningen är viktigt, inte bara i en uppsats som denna utan även för alla yrkespraktiserande jurister. Eftersom det varken är Sankt Augustinus eller för den delen en praktiserande advokat som skriver denna avhandling, kommer det utförligt redogöras för de metoder samt det material som använts i uppsatsen nedan. Kortfattat kan dock följande sägas. Tre olika metoder kommer att användas i detta arbete vilka beskrivs utförligare nedan.

1.3.2. Deskriptivitet som metod

Ordet *deskription* anges i Svenska Akademiens ordlista (SAOL) vara en synonym till *beskrivning*, liksom *deskriptiv* anges vara synonymt med *beskrivande*.⁹ I avsnitt 2.2. nedan kommer en rättshistorisk deskriptiv metod att användas för att beskriva hur områdets historia sett ut. Då det knappt finns något rättshistoriskt material som behandlar ämnet kvinnliga våldsbrottslingar och området är att betrakta så som ett avstamp inför en analys av nutidens normer har denna metod med fördel kunnat användas.

Främst har följande två artiklar använts. Inger Lövkrona, professor emerita i etnologi vid Lunds universitet, har varit redaktör av antologin *Mord, misshandel och sexuella övergrepp: historiska och kulturella perspektiv på kön och våld*, vilken varit en viktig källa för avsnittet ifråga, och då särskilt Anja Petersons artikel *Kvinnor i marginalen- könskonstruktioner i 1800-talets fängelse*. Eva Österbergs och Marie Lindstedt

⁸ Korling & Zamboni (red.), s. 17.

⁹ SAOL, sökord *deskription*.

Cronberg, professor emerita respektive docent vid historiska fakulteten vid Lunds universitet, är redaktörer till antologin *Våldets mening: makt, minne, myt*. I den har artikeln *Könets destabilisering: kvinnor som våldsverkare och gärningsmän* av Birgitta Svensson, professor vid Stockholms universitet, varit särskilt betydelsefull för att undersöka historiska könsskillnader av gärningsmän vid våldsbrott. Källorna har nagelfarits för att sedan sammanfogas i en kronologisk ordning. Det är alltså inte en normativ studie, utan en undersökning av hur historien har sett ut. Avsnittet i sig syftar till att skapa en fördjupat historisk kunskap kring kvinnliga gärningsmän och till viss del kvinnor i stort, för att senare kunna se om historien lämnat spår efter sig i nutidens normer och rättsliga bedömningar.

1.3.3. Rättsdogmatik

Nils Jareborg menar att rättsdogmatik kort förklarar "*består i rekonstruktion av rättssystem*".¹⁰ Detta instämmer Jan Kleineman i, samt påpekar att rekonstruktionen av gällande rätt (*de lege lata*) på intet sätt får sammanblandas med hur rätten bör vara (*de lege ferenda*) samtidigt som rättsdogmatiken givetvis i ett senare skede kan användas för att framställa kritik och förslag till ändringar.¹¹ Rättsdogmatiken kan beskrivas som en tolkningsoperation där inte bara ett lagrum i sig beaktas utan även andra källor, så som praxis, förarbeten och doktrin, det vill säga de allmänt accepterade rättskällorna.¹²

I detta arbete har rättskällorna konsulterats vad gäller de aktuella lagrummen i BrB samt tolkningen av dem, vilket återges i uppsatsens tredje kapitel. Framst har lagkommentarer och förarbeten konsulterats för att finna vad gällande rätt tillåter för slags särbehandlingar vid den rättsliga bedömningen av våldsbrottslingar. I den avslutande analysen kommer det även undersökas huruvida såväl lagen i sig som gällande rätt är objektiva till sin natur eller om deras normativa grund till viss del upprätthåller patriarkala strukturer och medger att könsskillnader görs.

I fjärde och femte kapitlen har främst doktrin och viss kriminologisk litteratur använts. Därutöver har det kompletterats med andra slags källor, så som artiklar m.m. för

¹⁰ Jareborg, SvJT, s. 4.

¹¹ Korling & Zamboni (red.), s. 24.

¹² A.a., s. 21.

att få en mer övergripande bild av problematiken kring könsnormer, faktorer som kan påverka den rättsliga bedömningen m.m.

I det fjärde kapitlet har juristen och journalisten Suzanne Kordon och journalisten Anna Wetterqvists bok *Gärningsmannen är en kvinna: en bok om kvinnlig brottslighet* använts, då den ger en översiktlig bild av kvinnor som våldsbrottslingar. Även om Kordon och Wetterqvists bok inte är att se som erkänd doktrin är deras arbete ett av de få verk som fokuserar på kvinnor som gärningsmän. Det har även använts av t.ex. BRÅ i en årsrapport över kvinnors brottslighet.¹³ Det har kompletterats av den norske kriminologen Niels Christies artikeln *Det idealiska offret* i antologin *Det motspänstiga offret* och Christian Diesens, professor i processrätt vid juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, text i antologin *Likhet inför lagen* för vilken Diesen varit redaktör.

En doktorsavhandling avseende våldsbrottslingar och allvarliga psykiska störningar av Jenny Yourstone, PhD inom psykologi och numera forskare inom Kriminalvården, har använts för att se till eventuella skillnader mellan kvinnor och män vid rättspsykiatriska bedömningar och har kompletterats av artikeln *Olika domar för män och kvinnor* av journalisten Peter Letmark, publicerad i *Dagens Nyheter*, med intervjumaterial och utlåtanden från svenska rättspsykiatriker.

De kriminologiska teorier som använts i det femte kapitlet, avseende normer kring gärningsman och offer är utformade av Christie och härrör från samma verk som angetts ovan. Diesens artikel, vilken angetts ovan, har varit av synnerligen vikt vid en granskning av rättssystemet och dess patriarkala strukturer.

1.3.4. Kritisk diskursanalys

Den kritiska diskursanalysens kritiska sida består främst av att den syftar till att klargöra vad som skapar sociala värden och identiteter, samt att den generellt sett är samhällskritisk. Språket är av synnerlig vikt, då det anses skapa samt upprätthålla verklighetskonstruktioner.¹⁴ Det finns några alternativa sätt att utföra diskursanalyser på, men här kommer Fairclough's kritiska diskurs att tillämpas. Denna kritiska

¹³ Se Hollari (Brå), källförteckning s. 394.

¹⁴ Bergström & Boréus, s. 321-322.

diskurs består av tre olika dimensioner utifrån en s.k. språkhändelse. En språkhändelse definieras så som en kommunikativ händelse, inom juridiken t.ex. domskäl, vilket denna del av arbetet kommer att fokusera på. Fairclough menar att varje språkhändelse består av tre skikt, de tre dimensionerna, vilka översatta kan kallas textanalys samt diskursiv och social praktik. Vid den textbaserade analysen granskas utvalt material. Här undersöker man hur en språkhändelse (i denna uppsats ett domskäl) ser ut, vad utvalt stycke beskriver och redogör för texten i styckets egenskaper. I denna dimension kommer textanalysen avse de delar av domar som beskriver gärningsmannen. I nästföljande steg, den diskursiva praktiken, fokuseras istället på konsumtionen av de utvalda texterna samt interaktionen både i och bland de olika texterna. Här ser man till producenter, konsumenter och influenser av och mellan texter. I detta steg kommer förutom rättsfallen även gällande rätt och rättsprincipen likhet inför lagen att beröras, för att se till hur de interagerar, vilket görs i den avslutande analysen. Den tredje och sista dimensionen, den sociala praktiken, har ett än bredare perspektiv, där eventuella konsekvenser av språkhändelsen ses i ett större sammanhang. Här ser man till och kan analysera hur den kommunikativa händelsen kan vara en del av ett större socialt område eller vara ett uttryck för det.¹⁵ I detta arbete kommer textanalysen att avse praxis, vilket återges i samband med diskursen i kapitel sex, medan de diskursiva samt sociala praktikerna sker i den avslutande analysen.

De rättsfall som behandlas har valts utifrån brottsrubricering och är i så stor utsträckning som möjligt från 2000-talet. Detta för att arbetet ska vara så aktuellt som möjligt då de normer som undersöks och diskuteras i det kapitlet sedan relateras till det historiska perspektivet och där representerar vår nutid. Då det finns avsevärt färre fall där kvinnor stått åtalade för grova våldsbrott har ibland äldre rättsfall fått studeras, vilket kan anses motiverat eftersom ingen nyare praxis i så fall föreligger som inte även den inkluderats i arbetet. Det har inte gjorts någon geografisk begränsning, utan domar från hela Sverige har varit med i studien. Det finns ingen specifik uppdelning mellan fall med kvinnlig respektive manlig gärningsman och läsaren ska därför notera att det granskats avsevärt fler fall med manliga gärningsmän än kvinnliga. Studien avser hovrättsfall, dock har i några rättsfall även tingsrättsdomen särskilt berörts och har i så fall angetts separat. Så har skett när hovrätten inte

¹⁵ Fairclough, s. 18-22.

ändrat tingsrättens dom eller när tingsrättens dom mer utförligt angett sådant som hovrätten varit enig med tingsrätten om i sin bedömning. Totalt har tvåhundra fall lästs, och sextio behandlas i diskursanalysen. Samtligt underlag finns deponerat hos ansvarig handledare såväl som i Bilaga 1, medan de fall som diskuteras och refereras till i löpande text såväl som fotnoter finns särskilt angivet i källförteckningen.

Då skillnader mellan kvinnor och män i egenskap av gärningsmän granskas, kommer en jämförelse av praxis göras. Givetvis är det diskutabelt om jämförelser låter sig göras rättsfall emellan, då varje enskilt fall innehåller en mängd differentierade kringomständigheter och ingen gärning är en annan lik. Dock kan det anses givande i den mån det kan ge en fingervisning om hur våra domstolar ser på gärningsmän. Även om två fall inte är identiska, kan likheterna trots det vara många. Det kan röra sig om en liknande handling, att offer och gärningsman har en liknande relation (eller icke-relation) till varandra eller att gärningsmannen har egenskaper som, skilt från handlingen i sig, bedöms eller åtminstone noteras av domstolen. Bl.a. kommer en jämförelse göras mellan gärningsmän som varit alkoholpåverkade vid gärningstillfället och det kommer undersökas om bedömningen är lika då man har att avgöra om gärningsmän kan anses ha lidit av en allvarlig psykisk störning vid gärningstillfället. Både alkoholpåverkan och psykisk ohälsa är variabler som rimligtvis bör bedömas på liknande sätt, varför en jämförelse kan låta sig göras lättare än mellan två handlingar i sig. Viss jämförelse kommer även ske mellan rättsfall, olikheterna till trots, och författaren hänvisar den nyfikne läsaren till att läsa hela de refererade rättsfallen, som finns angivna löpande i diskursen. Jämförelserna motiveras med uppsatsens teori om likhet inför lagen; hur ska likhet inför lagen mätas på något sätt om inte rättsfall och domstolars motiveringar jämförs? Variabeln kön är övergripande och rättsfall insorteras i olika undergrupper utifrån andra variabler, så som t.ex. gärningsmannens alkoholpåverkan. Detta för att jämförelserna ska ske utifrån samma variabler och, svårigheterna till trots, vara så korrekta som möjligt.

1.4. Teori

1.4.1. Allmänt om teorin

Genomgående i uppsatsen anläggs ett likhet-införlagenperspektiv, där teorin bakom presenteras mer utförligt nedan.

I detta vida perspektiv kommer ett kritiskt genusrättsvetenskapligt perspektiv inkluderas, för att på något sätt kunna bedöma om män och kvinnor i egenskap av våldsbrottslingar faktiskt står lika inför lagen eller inte. Den socialkonstruktivistiska teorin utgör någon slags grund för diskursanalysen, då språket som sådant kommer att analyseras ingående i de granskade domarna. Även denna teori är en del i det övergripande likhet-inför-lagen: perspektivet, då språk om något är viktigt för oss jurister och särdeles viktigt vid t.ex. lagstiftning, domskäl och i doktrin.

1.4.2. Likhet inför lagen

Likhet inför lagen är en princip som faller in under den mycket vida definierade rättssäkerhetsprincipen. När Aleksander Peczenic i ett försök till att definiera rättssäkerhetsprincipen och det han kallar den fullständiga rättssäkerhetsnormen, faller han delvis tillbaka på Hans-Gunnar Axbergers definition. Axbergers menar att rättssäkerhet är mer ett samlingsbegrepp som innefattar främst straffprocessuella principer, där rättsäkerheten är en sammanfattning av det juridiska skyddet för dessa värden. Peczenic tillägger att värdena är etiska, d.v.s. rättspolitiska beslut som fastställer vad som är bra för människor, där en av de sakerna är att behandla alla människor lika.¹⁶ Även Åke Frändberg instämmer i att likhet inför lagen är en del av rättssäkerheten.¹⁷ Utifrån det samt sett till att straffrätten och hela rättssystemet i övrigt är ett normativt system är det viktigt att komma ihåg att:

"Även om kvinnor i dag har samma medborgerliga rättigheter som män bygger juridiken historiskt sett på manliga värderingar och synsätt".¹⁸

Detta rättsfilosofiska perspektiv som även är en viktig rättslig princip kommer i detta arbete ha följande innebörd; att män och kvinnor bedöms på samma sätt i svenska domstolar genom hela rättsprocessen. Likhet inför lagen återfinns som en grundläggande rättslig princip såväl som ett rättsligt påbud i vår grundlag¹⁹ för domstolar och den övriga offentliga förvaltningen. Detta kan jämföras med påbudet om att all offentlig verksamhet ska utövas med respekt för alla människors lika värde.²⁰ Likhet inför lagen är naturligtvis alltid

¹⁶ Peczenic, s. 92-93.

¹⁷ Frändberg, s. 274-275.

¹⁸ Kordon & Wetterqvist, s. 144.

¹⁹ RF 1 kap. 9§.

²⁰ Lernestedt; Diesen m.fl, s. 17-19, jfr RF 1 kap. 2§.

viktigt, men enligt Claes Lernestedt kanske särskilt inom straffrätten, då det ofta är mycket som står på spel för den tilltalade.²¹ För att bedöma *likhet* behövs i alla fall två olika objekt med en inbördes relation, utifrån vilka en jämförelse låter sig göras. Om objekten i bedömningen är människor kan man naturligtvis aldrig finna två exakt lika objekt med gemensamma egenskaper, positioner och aspekter i övrigt.²² Lernestedt uttrycker det som att:

*"Vissa egenskaper delar en given individ med många (exempelvis kön), andra med få och kombinationen av alla ens egenskaper (naturgivna såväl som socialt konstruerade) är var och en ensam om. [...] Hur det än vrids och vänds på kommer tillståndet att bli i någon bemärkelse – formellt eller materiellt->>olikt>> mellan olika personer, just för att varje person är unik."*²³

Lernestedt menar att grunderna för lika behandling eller särbehandling är det som bör diskuteras och att det är synen och acceptansen för dessa grunder som främst förändrats under tiden.²⁴ Genom att utgå från denna teori och definition bör alltså synen på och/eller acceptansen för en eventuell särbehandling mellan män och kvinnor som våldsbrottslingar i rättssystemet bedömas. I Sveriges nationella jämställdhetsmål för år 2015 anges följande:

*"Sverige har en feministisk regering. Det innebär att jämställdhet ska genomsyra hela regeringens politik. Arbetet med jämställdhetsintegrering ska utvecklas och stärkas på alla departement och myndigheter samt på regional nivå så att all verksamhet bedrivs med utgångspunkt i kvinnors och mäns behov och villkor."*²⁵

Det tycks alltså var en tydlig föresats att kvinnor och män ska behandlas jämställt inom all offentlig verksamhet. I denna avhandling kommer därför likhet inför lagen definieras som att människor oavsett kön ska behandlas lika och framförallt bedömas lika vid en rättegång. Teorin kommer användas för att diskutera begreppet kvinnorabatt och eventuella särbehandlingar som görs, då män som kvinnor som sagt utgångsmässigt ska bedömas lika. Den kommer också ligga till grund för den diskursanalys som görs i det sjätte kapitlet.

1.4.3. Särbehandling

Innan man kan lämna teorin likhet inför lagen behöver dock en sak definieras: vad är egentligen särbehandling inom detta

²¹ A.a., s. 19-20.

²² Lernestedt; Diesen m.fl., s. 22.

²³ Lernestedt; Diesen m.fl., s. 22-23.

²⁴ Lernestedt; Diesen m.fl., s. 23.

²⁵ Regeringskansliet, *Mål och budget för jämställdhetspolitiken*.

område? Om nu kvinnor och män behandlas olika, vad är det för slags särbehandling som räknas och av vem? Enligt ovan innebär en olikhet att två lika objekt behandlas olika. Män liksom kvinnor är människor, men det som skiljer dem åt och som enligt Lernestedts teori i så fall är grunden för olikhet bör diskuteras. Nämligen kön och våra normer kring kön.

*"Människan som könsvarelse har betydelse för vår förståelse om världen, den sociala verkligheten vi lever i, för hur rätten är uppbyggd och avgränsad, hur den tillämpas och för hur rättsvetenskapen utvecklas"*²⁶

Genusrättsvetenskapen som sådan är kritisk och utgår bl.a. från att människors kön har en avgörande betydelse inom juridiken och juridiska bedömningar. Ett genusrättsvetenskapligt perspektiv utgår från att kunskap är en social produkt. Detta eftersom kunskap skapas av människor och vi som just människor är oförmögna att uppnå en värderingsfri objektivitet. Genusrättsvetenskapen granskar och ifrågasätter även rättskällorna utifrån individen som könsvarelse.²⁷

Dessutom kan och bör normer diskuteras, vilket sker inom denna disciplin. Eva-Maria Svensson anger att det är allmänt vedertaget att ett normativt system i en rättslig form behövs för att styra beteenden och för konflikthantering. I och med det kan bl.a. straffrätten ses som ett sätt att sanktionera normer. Rätten och det den ger uttryck för internaliseras av människor som står under den, därav blir det synnerligen aktuellt att granska vilka normer gällande rätt kan sägas skapa och upprätthålla. Svensson poängterar även att *"i vår samtid förutsätts genus inte ha någon betydelse, rätten förutsätts vara könsneutral. I själva verket styrs rätten av avskiljandets logik"*. Avskiljandet enligt Svensson består i vad som anses falla inom rättssamhället respektive utanför, där bl.a. relevansen av genus traditionellt sett utesluts.²⁸ Samtidigt spelar faktorn kön in på individens perspektiv på och förståelse för hur rättsregler tillämpas, hur rätten som sådan fungerar och agerar samt den sociala sfär individen befinner sig i.²⁹ Att detta blir aktuellt vid en granskning av gällande rätt bör alltså trots allt stå klart, då det är allmänt känt att även svenska domstolar består av just individer.

²⁶ Gunnarsson & Svensson, s. 100.

²⁷ A.a., s. 101-102.

²⁸ Svensson, s. 198-199.

²⁹ Gunnarsson & Svensson, s. 100-101.

Att särbehandlas kommer i denna uppsats alltså att definieras som att lika fall behandlas olika beroende på den tilltalades kön och rådande könsroller.

1.4.4. Socialkonstruktivism

För att kunna utröna och analysera sociala normer och könsordningar kommer språket att granskas. Socialkonstruktivism liknar genusrättsvetenskapen i den mån att ingen kunskap om världen anses vara objektiv, utan består av kategoriseringar och värderingar. Kunskapen och beskrivningar om världen skapar istället en verklighetskonstruktion, som inte nödvändigtvis avspeglar världen så som den faktiskt är. Sociala ageranden och skeenden är essentiella, då de reproducerar den verklighetsrekonstruktion som råder, något vi alltså gör genom våra handlingar. Språket är av synnerligen vikt, då vi använder oss av det som ett verktyg för att beskriva och även skapa verklighetskonstruktioner.³⁰ Socialkonstruktivism kan även vara ett gott redskap för kritiska diskursanalyser av rättspraxis, på dess sociala praktiks nivå, för att se hur sociala värderingar och identiteter skapas, d.v.s. vårt sätt att se på verkligheten.³¹

1.5. Avgränsningar

Uppsatsen kommer att fokusera på de grövre våldsbrotten, så som grov och synnerligen grov misshandel, dråp och mord (samt försök till dessa). Studien kommer endast att avse svensk rätt, med undantag för en mindre utblick vid presentation av statistik. Behandlingen av kvinnliga interner eller kriminalvården i övrigt kommer inte att beröras. Inte heller kommer andra faktorer än kön att diskuteras vid jämförelser och diskussioner kring lika behandling respektive särbehandling, även om vissa andra variabler kan användas för jämförelsen i sig. Angående uppsatsens språk har termen *gärningsman* genomgående använts, då det är den juridiska termen för den som begått ett våldsbrott. Även om författaren beivrar användningen av det könsneutrala *hen* har här använts maskulinum och femininum för att ytterligare påpeka de könsskillnader som görs och återfinns inom juridiken.

³⁰ Jörgensen & Phillips, s. 11-12.

³¹ Börjesson, s. 21 och Bergström & Boréus, s. 321.

1.6. Disposition

I uppsatsens andra kapitel inleds arbetet med en historisk tillbakablick för att undersöka hur kvinnligt våld och kvinnors kriminalitet sett ut, samt en mer övergripande bild av vissa könsskillnader som gjorts. Här granskas även bilden av kvinnan och det som kallas kvinnans natur. Kriminologisk teori från den historiska samtiden fram till nutid går igenom översiktligt, för att se om den bild som återfinns kan anses representativ för dåtidens könsroller med fokus på kvinnonormen.

I det tredje kapitlet kommer en kort presentation av gällande rätt inom området göras, för att få ett avstamp vidare i uppsatsen, främst inför diskursanalysen men även för att undersöka lagens straffskalor, förmildrande omständigheter och påföljder. Senare kommer även lagen analyseras utifrån ett jämställdhetsperspektiv, med fokus på lagens normativa natur.

Det fjärde kapitlet avhandlar kvinnan som gärningsman, men innehåller även ett visst mått av offertteori. Offerteorin i kapitlet är nödvändig, sett till det samband mellan offer och gärningsman som görs i den använda kriminologiska teorin, vilket diskuteras i uppsatsens analys. Här undersöks även gruppen kvinnor som begår våldshandlingar, eventuella likheter dem emellan samt kvinnliga våldsbrottslingar och psykisk sjukdom.

I kapitel fem vidgas perspektivet något och här undersöks normer och eventuella anledningar till särbehandling av kvinnor som våldsbrottslingar. Olika tendenser eftersöks och kopplas till gärningsman eller domare, för att se om kvinnor särbehandlas på grund av just kön samt vad nutida forskning funnit inom området. Lagen som sådan kommer att diskuteras och analyseras i syfte att efterforska hur dess historiska samt nutida grundvalar och normer påverkar vår samtids rättssystem, allt utifrån variabeln kön.

Det sjätte kapitlet är arbetets diskursanalys. Här presenteras de resultat diskursen gett i olika subgrupper, alla insorterade efter brottsrubriceringar för att underlätta för läsaren och för att lättare kunna göra vissa jämförelser mellan dessa subgrupper. I den avslutande analysen diskuteras närmare den sociala praktiken utifrån resultaten.

Det sjunde och sista kapitlet består av en analys, där frågeställningarna besvaras och avslutande reflektioner av författaren presenteras.

Genom uppsatsen finns efter varje kapitel en kortare sammanfattning av respektive kapitels innehåll. Kapitlen följer den inledande frågeställningen och genomgående mäts i sammanfattningen likhet inför lagen utifrån variabeln kön, utifrån det specifika kapitlets område.

1.7. Forskningsläge

Inom juridisk doktrin finns i det närmsta inget skrivet om just kvinnliga våldsbrottslingar. Intresset för kvinnliga brottslingar har däremot varit relativt stort bland studenter inom olika discipliner. Inom den juridiska har bl.a. Nickola Lönnkvist i sitt examensarbete *Kvinnlig brottslighet*, från år 2003, skrivit om de vanligaste brotten kvinnor begår, medan Viktoria Lundborg i sitt examensarbete *Kvinnor som förövare*, också från år 2003, berört samma (stora) område, dock med större tyngdpunkt på kriminologiska teorier. Även Susanna Erikssons *Föreställningar om kvinnor och män som gärningsmän* från år 2009 är värt att nämna, då Eriksson gjort en omfattande diskursanalys av ett stort antal domar från Umeå tingsrätt och granskat sambandet mellan genus och kön. Ett annat synnerligen omfattande arbete är Wille Kyrks magisteravhandling *Rätt eller orätt i rätten?* inom området, dock inom den sociologiska disciplinen. Kyrk har bl.a. ett omfattande intervjuunderlag från praktiker, så som åklagare, advokater och domare.

Det har dock inte mig veterligen skrivits om just kvinnliga grova våldsbrottslingar i någon större utsträckning inom vare sig rättsvetenskapen eller kriminologin. Möjligtvis beror detta på att den gruppen gärningsmän inte är så stor och således finns mindre material på området. På ett sätt kan det anses viktigare att granska just de brottstyperna, då de har höga straffvärden och alltså innebär att mycket står på spel för den tilltalade. Om olikheter p.g.a. kön eller föreställningar om kön spelar in t.ex. vid en rättegång gällande mord är således konsekvenserna på sätt och vis större och mer markanta. Är det någon gång likhet inför lagen blir som mest viktig torde det vara när långa fängelsestraff kan utdömas, vilket är fallet vid våldsbrott med dödlig utgång. Med tanke på den icke-existerande doktrinen inom detta fält med just kvinnor som våldsbrottslingar känns det tämligen påkallat att i alla fall försöka undersöka om kvinnliga (grova) våldsbrottslingar bedöms på ett annat sätt än män i deras ställning. Det handlar trots allt om kvinnor som inte begår det som kallas typiska

kvinnobrott (så som snatteri m.m.) utan faktiskt har gått över gränsen till de brott som i 9 fall av 10 begås av män och alla har en sak gemensamt; offret har bragts om livet.

2. Våldsverkande kvinnor då och nu

2.1. Introduktion

”De som inte kommer ihåg historien är dömda att återupprepa den”³²

För att förstå vår samtid och rådande normer idag är det av vikt att börja med historien. I detta kapitel kommer således en viss historisk tillbakablick göras avseende svenska kvinnliga våldsbrottslingar från 1600-talets slut till våra dagar. Detta för att undersöka om kvinnor som gärningsmän särbehandlats historisk sett. Här ses även till om skillnad gjorts mellan kvinnor och män och i så fall, kan vi se kvarlevor och resultat av dåtiden i en eventuell särbehandling idag? Senare i kapitlet kommer även en granskning av kriminologins historia inom området att göras, där teorier om kvinnliga brottslingar, mer generellt, granskas. Kapitlet avslutas med viss fakta om kvinnor och kriminalitet, för att kort kartlägga den kvinnliga kriminaliteten som fenomen samt se till i vilken ålder en eventuell särbehandling av kvinnan kan urskiljas och i så fall hur.

2.2. Historisk tillbakablick: Kvinnor som våldsbrottslingar

Det är historiskt sett män som har ägt rätten till våld. Under 1600-talet börjar dock synen på mäns våld förändras jämfört med tidigare, och våld anses inte längre leda till något gott.

Däremot ska mannen fortfarande härska över sin hustru, i annat fall riskerar han att förlöjligas. Det är först under 1700-talet en annan bild av den tidigare enbart underordnade kvinnan framträder: nu proklameras den härsklystna dominanta kvinnan som regerar mannen, medan mäns våld mot kvinnor ses mer som stereotyp komik än som ett problem. Det är också under denna tidsperiod som kvinnors våld mot män kriminaliseras, genom att ett tillägg görs i Missgärningsbalken:³³

³² Citat av filosofen, författaren och kritikern George Santayana.(1863-1952).

³³ Lövkrona, i Lövkrona (red.), s. 38-39, se även Burman, s. 64-67.

”HWilken man af hat, eller i dryckenskap, eller för annor qwinnos skul, slår hustru sina blå eller blodig, lahm eller lytt; ware thet alt i tweböte. *Slår hustru man sin; stånde samma rätt.*”³⁴

Under 1800-talet marginaliseras mäns våld mot kvinnor ytterligare och blir i det närmsta en privat angelägenhet, makar emellan. Bland borgarna förändras bilden av kvinnan, från den härsknadslystna hustrun och hennes motsats den kuvade husmodern till en idealiserad bild av den väna kvinnan som maka och mor.³⁵

Var återfinns då de våldsamma kvinnorna i historien?

”Det har alltid varit ytterst få kvinnor som begått våldsbrott, men de har spelat en relativt stor roll både som varnande exempel i kampen om vanart, sedeslöshet och samhällsfarlig asocialitet och senare som vi sett ovan i vad som kan hända om kvinnor förmådde överskrida gränserna för vad som ansågs tillhöra deras kön.”³⁶

Kanske är också kvinnliga våldsbrottslingars sällsynthet historisk sett en anledning till att det finns mycket litet skrivet om dem.

De relativt få kvinnor som trots allt begick våldsbrott har genom tiderna fått spela en stor roll i egenskap av avskräckande exempel enligt Birgitta Svensson, professor i etnologi vid Stockholms universitet, som även menar att olika brott under olika epoker har ansetts ”kvinnliga”, d.v.s. tillhöra kvinnors karaktär. De har alla gemensamt att samtliga kunnat associeras med kvinnors lömskhet och listighet samt förknippats med kvinnors förmåga att lura och förföra män. Bland annat förfalskningar och bedrägerier har varit brottstyper som även kvinnor begått.

Men det kanske mest välkända (och historiskt sett vanliga) brottet som förknippas med kvinnor genom historien är nog ändå barnadråp samt äldre brottsrubriceringar så som att dölja havandeskap, föda/lägga foster i lönn, och just bringa foster av daga.³⁷ Barnamörderskor har genom tiderna beskrivits som lättfärdiga eller enbart onda, alltså två olika sorters kvinnor som skisserats av dåtidens lagstiftning.³⁸

³⁴ Missgärningsbalken, XXXVI Cap. 1. §, min kursivering.

³⁵ Lövkrona, i Lövkrona (red.), s. 39.

³⁶ Svensson, i Österberg & Lindstedt Cronberg (red.), s. 148.

³⁷ Svensson, i Österberg & Lindstedt Cronberg (red.), s. 150.

³⁸ Lövkrona, s. 194-195.

Sett till våldsbrott syns snabbt en annan sorts kvinna. Karaktäristiskt för kvinnor som begick just våldsbrott, så som mord och dråp, uppfattades vara just deras lömskhet och listighet, men även att kvinnornas agerande var klart okontrollerbart och att våldshandlingen var en konsekvens av det. Kvinnors våld var alltså en konsekvens av bristande kontroll av kvinnan ifråga.³⁹

Svensson har analyserat ett antal rättsfall från slutet av 1800-talet med misstänkta kvinnliga förövare. I ett rättsfall från 1887 stod bl.a. en kvinna tilltalad för att ha knivhuggit ihjäl en man i samband med ett krogbråk. Hon frikändes då rätten, trots vittnesutsagorna som utpekade kvinnan som gärningsman, fann det alltför främmande att en kvinna skulle ha begått gärningen. Svensson beskriver dock flera av de svenska kvinnliga våldsbrottslingar under sent 1800-tal som stolta och starka när de i flera fall gav orädda och ibland direkt fräcka svar till den ofta förvirrade domstolen som i flera fall frikände dem trots till synes överväldigande bevisning.⁴⁰

1800-talets kvinnliga kriminella ansågs vara antingen för mycket kvinna eller för lite, d.v.s. antingen hade de för stark kvinnlig natur eller för svag. Kvinnors brottslighet försökte förklaras genom *kvinnans sanna natur*, så att de kunde placeras inom könsordningen.⁴¹ Brottstatistiken från denna tid är enligt Anja Petersen, docent vid historiska fakulteten vid Lunds universitet, dessutom felaktig, eftersom de våldsamma kvinnorna till skillnad från männen inte dömdes för våldsbrott utan för t.ex. lösdriveri och brott mot reglementeringen. Noteringar om våldsamma kvinnliga interner finns istället antecknade i fängelseböckernas marginaler.⁴² Petersen konstaterar att:

"Fängelse och brott kan kopplas direkt till kön i den bemärkelsen att brottslingar definieras som män utan att problematiseras. Sättet på vilken forskning om kvinnor och män i fängelser och könsspecifika brott bedrivits har påverkat hur brottsligheten idag uppfattas, med t.ex. stereotypa bilder av aggressiva, våldsamma män och kvinnor som offer."⁴³

³⁹ Svensson, i Österberg & Lindstedt Cronberg (red.), s. 150.

⁴⁰ Svensson, i Österberg & Lindstedt Cronberg (red.), s. 153-154.

⁴¹ Petersen, i Lövkrona (red.), s. 195.

⁴² Petersen, i Lövkrona (red.), s. 198.

⁴³ Petersen, i Lövkrona (red.), s. 188.

2.3. Kriminologiska teorier från 1890-tal till nutid

Med undantag för amazonerna och vissa andra mytologiska exempel har kvinnor historiskt sett ansetts vara synnerligen icke-aggressiva. De har inte ansetts ha samma behov av spänning, vara lika härsklystna eller ta initiativ i samma utsträckning som män utan kvinnor har ansetts vara mer benägna att följa samhällets normer och beakta dess värderingar.⁴⁴

Detta perspektiv har också återspeglats inom kriminologiskt inriktad forskning. År 1893 publicerades Cesare Lombrosos, dåtida kriminolog, verk om kvinnlig brottslighet, där hans främsta förklaring till att kvinnor generellt sett inte begick brott var biologiska. Lombroso menade att kvinnor, eftersom de inte utvecklats i samma takt som män, stod närmare den i förhållande till män mycket mer passiva och lugna ursprungliga kvinnan.⁴⁵ De kvinnor som trots det begick brott var i stort sett att beakta som en avart. Lombroso beskrev kriminella kvinnor som onda, maskulina och sexuellt apatiska, vilket var högst onaturliga drag för en kvinna⁴⁶:

"As a double exception, the criminal woman is consequently a monster. Her normal sister is kept in the paths of virtue by many causes, such as maternity, piety, weakness, and when these counter influences fail, and a woman commits a crime, we may conclude that her wickedness must have been enormous before it could triumph over so many obstacles"⁴⁷

Cirka femtio år efter Lombrosos verk, år 1950, kommer den amerikanske sociologiprofessorn Otto Pollak med sin teori om kvinnlig brottslighet i verket *The Criminality of Women*. Pollak ansåg, till skillnad från Lombroso, att kvinnor var lika kriminella som män och begick lika många brott. Här fanns alltså en annan syn på kvinnor än den tidigare rådande, men den kopplades även den till den kvinnliga naturen, dock påverkad av faktorer under kvinnans uppväxt. Skillnaden mellan kvinnors och mäns brottslighet låg, enligt Pollak, främst i att det fanns ett enormt mörkertal, vilket var ett resultat av såväl biologiska som kulturella faktorer, där kvinnans grundläggande svekfullhet och lögnaktighet intar en betydande position. Kvinnors lögnaktighet härrör från att kvinnor inskolats i ett bedrägligt leverne, då de bl.a. lär sig att dölja sin menstruation och aggressivitet samt kan forcera såväl sexuell

⁴⁴ Kordon & Wetterqvist, s. 13.

⁴⁵ Smart, s. 19-20.

⁴⁶ Kordon & Wetterqvist, s. 13.

⁴⁷ Lombroso m.fl., s. 152.

lust som orgasmer. Pollak menade dock att alla kvinnor var likadana, det var ingen skillnad mellan kriminella kvinnor och laglydiga på så sätt som t.ex. Lombroso hävdade.⁴⁸

Kriminologen Annika Snare anser att den av Pollaks teorier som fortfarande lever kvar är den om rättssystemets ridderlighet, då rättsväsendets alla (manliga) aktörer, från offer till domare, utsorterar kvinnliga brottslingar. Det finns dock än idag inga empiriska bevis för att denna slags ridderlighet hos de manliga aktörerna är anledningen till fenomenet att ju längre straffprocessen fortlöper, desto färre kvinnor finns kvar, för att slutligen inackorderas i den bråkdel av kvinnliga fångar som finns.⁴⁹ Snare poängterar att det inom forskningen främst anläggs ett individperspektiv vid studier av kvinnobrottslighet, till skillnad mot manlig kriminalitet där man gör plats för t.ex. ekonomiska och sociala faktorer.⁵⁰

År 1975 publiceras Freda Adlers *Sister in Crime: The Rise of the New Female Criminal* och Rita Simons *Woman and Crime*, vilka lägger grunden för en mer könsrollsriktad teori kring kvinnors kriminalitet. Enligt deras teorier påverkas kvinnors kriminalitet ytterst av hennes könsroll, såväl hennes arbetsmässiga som sociala ställning, och när den omskapas påverkas och förändras även kvinnors brottslighet.⁵¹ Ngaire Naffine menade i sitt verk *Female Crime: The Construction of Women in Criminology* från år 1987 istället att kvinnor begår brott främst på grund av deras ekonomiska marginalisering och i vissa fall missbruk av narkotika.⁵² Under 1990-talet förkastas såväl som vidhålls denna könsrollsteori av kriminologforskare.⁵³ I stort anser Snare att forskningen i modern tid har gått från att anmärka på äldre kriminologers (så som Lombroso och Pollak) teorier mot att genom faktiska studier få en ökad kunskap om kvinnlig kriminalitet.⁵⁴ Detta stämmer väl överens med andra svenska kriminologer, som börjat intressera sig för kriminologiska studier av kvinnor. Det finns numera de som t.o.m. hävdar att kvinnor utgör bättre underlag för studier än män, vilket tidigare utgjort en

⁴⁸ Yourstone, s. 3. Se även Kordon & Wetterqvist, s. 14 och Snare, s. 30.

⁴⁹ Snare, s. 30.

⁵⁰ Snare, s. 31.

⁵¹ Snare, s. 33. Jfr t.ex. Carol Smarts teorier i hennes verk *Woman, Crime and Criminology* (1976).

⁵² Yourstone, s. 4.

⁵³ Snare, s. 33. Jfr t.ex. Carol Smarts teorier i hennes verk *Woman, Crime and Criminology* (1976).

⁵⁴ Snare, s. 36-37.

anledning till att enbart forska på män⁵⁵. Detta då kvinnor på sätt och vis traditionellt lever närmare det Naffine kallat livets realiteter. Kvinnor lever mer i vardagen, eftersom kvinnor är underställda män och har fått ett större ansvar för andra personer, är emotionellt bundna till andra människor och föder barn. Naffine menar alltså att eftersom kvinnor står närmare livets vardag bör de vara mer intressanta för forskning än män, då män ofta är betraktare på avstånd.⁵⁶

2.4. Kvinnors våld: situationen idag

2.4.1. Unga kvinnor

"Forskning om ungdomsvåld handlar till största delen om pojkar. Det är våldsamma pojkars särdrag och förändringar som analyseras. Flickornas våld ägnas mindre uppmärksamhet. Ofta konstateras bara att omfattningen av deras brott är marginell i förhållande till pojkarnas."⁵⁷

Sven Granath, utredare på Brå, beskrev år 2009 unga kvinnors brottslighet som ett underforskat område.⁵⁸ Sedan dess tycks det inte blivit särdeles mycket mer sagt eller skrivet om det.⁵⁹ Nedan kommer i alla fall viss statistik presenteras för att se till denna försummade grupps kriminalitet.

Vi har nog alla hört talas om tjejgängen som ibland har härjat och främst i våra svenska storstäder, bl.a. Stockholm och Göteborg. I ett rättsfall från 2015 hade ett tjejgäng (1 februari 2013) gett sig på framförallt en tjej i centrala Göteborg. En av de inblandade uppgav att:

"Det var en tjej som puttade och två tjejer som sparkade. De sparkade mot överkroppen och huvudet. Y skyddade ansiktet med armarna. Tjejerna sparkade tre till fyra sparkar var. De tog inte sats med benet, utan det var korta intensiva sparkar."⁶⁰

Ledaren i detta tjejgäng var vid gärningstillfället sexton år och tidigare ostraffad. Hon dömdes av hovrätten till fyrtio timmars ungdomstjänst.⁶¹

⁵⁵ Sett till mängd, frekvens, typer av kriminalitet, m.m.

⁵⁶ Lander m.fl.; Lander, Pettersson & Tiby (red.), s. 8-10.

⁵⁷ Granath (2009)

⁵⁸ Granath (2009).

⁵⁹ Författarens egen iakttagelse vid upprepade efterforskningar av material.

⁶⁰ Hovrätten för västra Sverige mål B 2875-14, s. 3. Vittnesutsaga av en av målsäganden.

⁶¹ Hovrätten för västra Sverige mål B 2875-14.

Statistiskt sett ökar *anmälda* våldsbrott med en ung kvinna som förövare kraftigt. Inom ålderskategorin femton till sjutton år ökade *lagföringen* av unga kvinnor för bl.a. personrån och misshandel med cirka sextio procent mellan år 2000 och 2008.⁶² En ökning syns även vid antalet dömda för grövre brott, så som grov misshandel och dödligt våld i stort. Som Granath uttrycker det, så håller "*flickorna på att knappa in på pojkarna i kriminalstatistiken*".⁶³

Vad beror då ökningen på? Det finns som alltid olika teorier till det.

Granath konstaterar att eftersom registrerade våldsbrott där just unga kvinnor som förövare ökar i en högre takt än motsvarande för de unga männen kan hela förklaringen inte ligga i att våld bland unga generellt utreds och leder till åtal i fler fall. Detta eftersom en ökad intolerans från det allmänna och andra arbetsätt inom rättsväsendet torde leda till fler registreringar av våldsbrott begångna av ungdomar av båda könen. Granath menar dock ändå att det är problematiskt att tala om en faktisk ökning, sett till det stora mörkertal av lindrigare våld som kan antas ha existerat. Samtidigt vill Granath inte utesluta att en faktisk ökning sker, eftersom en ökning inom även grövre våldsbrott kan utläsas.⁶⁴

Anna Kordon, jurist och journalist⁶⁵, och Suzanne Wetterqvist, journalist⁶⁶, menar att ökningen är faktisk och att unga kvinnors våld skiljer sig från tidigare generationers kvinnors, då unga kvinnor nuförtiden ofta betraktas som offer för olika yttre faktorer. Dessa faktorer består enligt Kordon och Wetterqvist bl.a. av modeindustrins utseendefixering, en svår situation hemma, att de blivit utsatta för övergrepp, att de har kriminella pojkvänner m.m. Gemensamt är dock att unga kvinnor oftast vänder sina aggressioner inåt, d.v.s. mot sig själva, vilket också är mer accepterat än om de skulle manifesteras utåt genom våld. Istället förknippar vi tonåriga kvinnor med självdestruktivitet i form av suicidiet, ätstörningar och självskadebeteenden. Ofta tolkas detta istället som uttryck för depressiva tillstånd snarare än aggressioner.

⁶² Kordon & Wetterqvist, s. 69. Jfr Granath (2009).

⁶³ Granath (2009).

⁶⁴ Granath (2009).

⁶⁵ Anna Wetterqvist är jurist och journalist och arbetar f.n. med kommunikations- och mediefrågor.

⁶⁶ Suzanne Wetterqvist är journalist och driver sajten Crimenews.se. Hon har även studerat psykologi, rättspsykologi och kriminologi vid Göteborgs universitet.

När unga kvinnor faktiskt uttrycker aggressivitet utåt och genom kriminalitet ses detta som direkt destruktivt, medan unga mäns kriminalitet oftare betraktas som något naturligt, ett resultat av deras spänningssökande och utveckling i stort.⁶⁷ Kordon och Wetterqvist anser att:

”Ökningen av antalet brottsmisstänkta tonåringar av kvinnligt kön borde få oss att fundera över om vi håller på att få en ny generation kvinnor som inte alls är lika bundna av könsrollsnormer som tidigare.”⁶⁸

Det finns annat som tyder på att unga kvinnors kriminalitet ses som allvarligare än unga mäns. Ett exempel är att unga kvinnor tvångsomhändertas på ett tidigare stadie, just på grund av sin kriminalitet, än unga män. Något som kan ses som naturligt för en ung man, t.ex. snatteri, ses som direkt alarmerande när en ung kvinna begår samma handling. Detta leder till att unga män tvångsomhändertas först vid en upprepad och mer allvarlig kriminalitet.⁶⁹ Denna negativa särbehandling av unga kvinnor vid omhändertaganden bör dock ses i ljuset av andra undersökningar, som visar en snedfördelning vid placeringen av ungdomar. I en undersökning gjord i Helsingborg år 2013 visade det sig att sjuttiofem procent av de omhändertagna unga männen i kommunen placerades vid institutioner, jämfört med fyrtioen procent av de unga kvinnorna. Tjänstemän angav som en möjlig förklaring att unga kvinnor på så sätt ges en chans till, en chans de unga männen inte får på samma sätt.⁷⁰

2.4.2. Vuxna kvinnor

Även bland gruppen vuxna kvinnor finns indikationer på en ökning av våldsbrott. År 1999 uppmärksammade BRÅ en *”generellt ökad benägenhet bland kvinnor att ta till våld”*.⁷¹ Kvinnors som fälls för misshandel har enligt vissa källor fördubblats samtidigt som gruppen unga kvinnor har blivit allt mer våldsamma. Sett till den grova brottsligheten har andelen kvinnor under de senaste decennierna fördubblats och isoleras gruppen kvinnor som döms för våldsbrott har den ökat från tre till sex procent under 1990-talets sista tjugo år.⁷² Samtidigt har kvinnliga gärningsmän i Sverige sedan mitten av 1970-talet

⁶⁷ Kordon & Wetterqvist, s. 70-71.

⁶⁸ Kordon & Wetterqvist, s. 71.

⁶⁹ Diesen, s. 215.

⁷⁰ Helsingborgs Dagblad.

⁷¹ Svensson, i Österberg & Lindstedt Cronberg (red.). s. 145.

⁷² Svensson, i Österberg & Lindstedt Cronberg (red.). s. 145.

stått för ca tio fall per år av de genomsnittliga hundra våldsbrott med dödlig utgång som sker årligen i Sverige.⁷³

Andel och antal män respektive kvinnor bland gärningspersoner i domar för försök till mord, dråp, uppdelat på tidsperiod.⁷⁴

	1983-1990	1991-1998	1999-2006
Män	157 (94%)	205 (92%)	264 (91%)
Kvinnor	10 (6%)	18 (8%)	26 (9%)
Totalt	167 (100%)	223 (100%)	290 (100%)

Ökningen av andelen kvinnor som *misstänks* för våldsbrott ökade däremot med tjuoen procent från år 2007 till år 2010.⁷⁵ År 2007 var tretton procent av personer misstänkta för misshandel kvinnor.⁷⁶ År 2007 var också året då Åklagarmyndigheten presenterade sin undersökning *Domstolarnas påföljdspraxis vid vissa våldsbrott* och i rapporten myntade begreppet kvinnorabatt.⁷⁷ Där granskades påföljdsval och straffmätningar vid domar avkunnade under år 2000 och 2005, samt viss statistik tidigare publicerad av Brå.⁷⁸

Det är främst män som *lagförs*. I en Brårapport redovisas att under år 2013 var åttiosju procent (97 800 st) av de som lagfördes män respektive sexton procent (18 800 st) kvinnor.⁷⁹

Det finns indikationer på att kvinnor blivit och blir vanligare som gärningsmän vid försök till mord eller dråp, även om den marginella ökningen förklaras på olika sätt av forskare. En teori är att ökningen beror på en utökad definition av försöksbrotten.⁸⁰ En annan är att ökningen faktiskt är reell, d.v.s. att fler kvinnor begår våldsbrott.⁸¹ I den nämnda rapporten av Åklagarmyndigheten fann man t.ex. att andelen kvinnor dömda för normalgraden av misshandel ökat mellan år 2000 och år 2005 från ca sex till nio procent.⁸²

⁷³ Rying.

⁷⁴ Tabellen är hämtad från Granath (2011), s. 36.

⁷⁵ Kordon & Wetterqvist, s. 25.

⁷⁶ Hollari (Brå) s. 374.

⁷⁷ Åklagarmyndigheten, s. 372.

⁷⁸ Inför rapporten granskades bl.a. 2285 tingsrättsdomar samt 333 hovrättsdomar.

⁷⁹ Brå 2013, s. 30.

⁸⁰ Se Granath (2015), s. 36. Han anser att ökningen beror på utvidgade definitioner.

⁸¹ Se t.ex. Snare, s. 28. Se även Kordon & Wetterqvist, s. 25, statistik bl.a. visar att kvinnor misstänkta för misshandel ökat med tjuoen procent mellan år 2007 och 2009.

⁸² Åklagarmyndigheten, s. 109.

Det har skett förändringar över tiden sett till kvinnors kriminalitet och dess offer. Kvinnors våld riktas i majoriteten av alla fall mot någon närstående till kvinnan, bl.a. dennes barn.⁸³ Historisk sett har barnadrap varit vanligt förekommande⁸⁴, men (antagligen) till följd av sociala förändringar och förbättringar har de fallen minskat drastiskt. Ett exempel på detta kan antas vara att under år 2009 dömdes inte en enda kvinna i Sverige för barnadrap, samtidigt som det under samma år utfördes 37 524 aborter.⁸⁵ Förutom den fria aborträtten spelar säkerligen födelsekontroll och sociala hjälpformer in, och den förändrade synen på ensamstående mödrar.⁸⁶ År 2012 utgjorde ensamstående föräldrar med barn i åldersgruppen 0-24 år 5,9 av de svenska hushållen. Inom den gruppen var tre av fyra unga ensamstående kvinnor med barn, vilket innebär att ca 185 400 unga kvinnor var ensamstående mödrar under år 2012.⁸⁷

För att återgå till åklagarmyndighetens rapport bör följande särskilt noteras. Angående misshandelsbrott av normalgraden visade det sig att ingen kvinna i de granskade fallen dömts till fängelse samtidigt som kvinnor generellt sett dömts till skyddstillsyn och villkorlig dom i en mycket större utsträckning än män. Mer intressant för framställningen är att även vid grov misshandel visade det sig att kvinnor i anmärkningsvärt färre fall dömdes till fängelse, utan istället även här dömdes till skyddstillsyn, till skillnad från män. I de fall kvinnor dömdes till fängelse var strafftiden i stort sett densamma.⁸⁸ Dessvärre anger inte rapporten någon annan anledning till skillnaderna än faktorn kön.⁸⁹ I en Brå-rapport från 1989 anges även där att kvinnor särbehandlas vid påföljdsvalet. Kvinnor dömdes i mycket lägre grad till fängelse, oaktat om de hade begått lika grova brott och/eller hade samma belastning sedan tidigare som männen inom samma grupper.⁹⁰ Avslutningsvis kan dock en annan synpunkt anföras. Diesen poängterar nämligen att om kriminella *unga* kvinnor särbehandlas negativt av samhället så särbehandlas de som

⁸³ Diesen, s. 213.

⁸⁴ Svensson, i Österberg & Lindstedt Cronberg (red.), s. 150. Jfr avsnitt 2.2. ovan.

⁸⁵ Kordon & Wetterqvist, s. 56.

⁸⁶ Holmqvist m.fl., 3:4.

⁸⁷ SCB.

⁸⁸ Åklagarmyndigheten, s. 372.

⁸⁹ Författaren hänvisar den nyfikne läsaren till rapporten i dess helhet.

⁹⁰ Israelsson; BRÅ-rapport 1990:1, s. 33.

vuxna kriminella istället positivt. Den positiva särbehandlingen består inte enbart av andra påföljder för liknande brott, utan även för t.ex. förhållanden på häkten och att kvinnliga förövare oftare anses ha haft en psykisk störning vid gärningstillfället.⁹¹

Sammanfattning

Det är en splittrad bild av kvinnliga våldsbrottslingar som ges vid en granskning. Klart är att våld verkar strida mot det som har ansetts vara kvinnligt och gör det än idag.

Rättsväsendet tycks historiskt sett ha haft åtskilliga problem vid sina bedömningar, från att ha frikänt våldsbrottslingar för att deras handlingar var för långt ifrån deras kvinnliga natur, till att bedöma dem mildare, främst sett till påföljdsvalet.

Det allmänna verkar dock snabbare se *unga* aggressiva kvinnor som ett problem, där insatser i form av tvångsomhändertaganden sker på ett tidigare stadie än vid unga män. Samtidigt bedöms de inför placeringar mildare och ges på sätt och vis en större chans än unga män.

Oavsett vad det beror på ses en ökning inom kriminalstatistiken vid våldsbrott begångna av en kvinna. Detta kan bero på ökad anmälningsbenägenhet, att olika brottsrubriceringar utvidgats etc. men det är mer än möjligt att detta inte är hela förklaringen. Sett till unga kvinnor idag tycks en ökning vara mer sannolik, vilket givetvis blir intressant sett ur ett jämställdhetsperspektiv.

3. Gällande rätt - påföljder & straffmätning

3.1. Introduktion

För att förstå den brottslighet som senare kommer att behandlas kommer här att göras ett nedslag i gällande rätt. Lagrummen för de enskilda brotten kommer kort beröras för att ta avstamp ifrån när fokus sedan förflyttas till de omständigheter som enligt gällande rätt legitimerar vissa avsteg från ordinarie bedömningar och straffmätningar. Är det möjligtvis så att en eventuell särbehandling av kvinnor är legitim enligt gällande rätt och kan återfinnas i 29 kap. BrB och således inte bör ifrågasättas? Eller, kort sagt, på vilka grunder

⁹¹ Diesen, s. 215.

kan domstolen bedöma lika brott olika? Senare ska även påföljdsvalen behandlas för att se till vilken påföljd som bör väljas när. Kanske finns det där en anledning till att kvinnor, enligt rapporten från åklagarmyndigheten, döms till skyddstillsyn i högre utsträckning än män, en anledning som kan legitimera en särbehandling av kvinnor.

3.2. De grova våldsbrotten

3.2.1. Mord & dråp

Skiljelinjen mellan mord och dråp har sett olika ut genom historien. I tidigare lagstiftning drogs gränsen vid om gärningsmannen utfört gärningen med berått mod eller inte. Om gärningsmannen hade det dömdes denne för mord och om inte för dråp. I nuvarande regleringen i 3 kap. 1 § BrB ser man istället till hur grovt brottet är, sett till alla kända omständigheter. Vanligtvis utgår man alltså från rubriceringen mord, och rubricerar uppsåtligt dödande till dråp endast om föranledande omständigheter eller annat kan få gärningen att framstå som mindre grov.⁹² I brottsbalkskommentaren till lagrummet för mord anförs viss exemplifiering av händelser som kan utgöra skäl till att en lindrigare bedömning bör göras, även när dådet är både grovt och uppsåtligt. Som exempel anges att en man under pressande förhållanden dödar sin hustru för att sedan döda sig själv men misslyckas eller att en man som terroriserats av någon dödar denna plågoande.⁹³ I förarbetena anges att gärningar som begåtts under ett psykiskt avvikande tillstånd eller i stark affekt p.g.a. provokation kan föranleda att brottet rubriceras till dråp istället för mord.⁹⁴

3.2.2. Grov och synnerligen grov misshandel

Misshandel kräver även det, liksom mord och dråp, uppsåt. Tidigare gällde att gärningsmannen kunde ha ett s.k. objektiva överskott, vilket utlästes genom de skador offret åsamkats. Alltså, alldeles oavsett gärningsmannens uppsåt till offrets faktiska skador styrde skadorna straffvärdet. Numera gäller att

⁹² Holmqvist m.fl., 3:2. Jfr Berggren m.fl., Brottsbalken (1 januari 2015, Zeteo), kommentar till 3 kap. 1 § angående gränsdragning mellan mord och dråp.

⁹³ Holmqvist m.fl., 3:17-18.

⁹⁴ Prop. 2013/14:194, s. 1.

om misshandel begåtts och offret t.ex. avlider till följd av gärningen men det står klart att gärningsmannen saknade uppsåt till den följden, så ska gärningsmannen dömas för misshandel och oaktsamhetsbrottet vållande till annans död.⁹⁵ Misshandel finns numera i fyra olika graderingar; ringa, medel, grov och synnerligen grov. Grov och synnerligen grov misshandel regleras i 3 kap. 6§ BrB. Grov och synnerligen grov misshandel kräver, liksom övriga misshandelsbrott, uppsåt. Vid en bedömning av om misshandeln anses vara grov eller ej bör särskilt beaktas om gärningsmannen framstått som livsfarlig vid gärningsögonblicket, om livsfarliga vapen använts, om offret åsamkats allvarlig sjukdom eller kroppsskada och om gärningsmannen uppvisat synnerlig råhet och hänsynslöshet.⁹⁶ De allvarligaste fallen av grov misshandel ska sedan 1 juli 2010 rubriceras som synnerligen grov misshandel.⁹⁷ Vid gränsdragningen mellan grov och synnerligen grov misshandel beaktas samma omständigheter som ovan nämnts, dock anges i propositionen att vissa omständigheter kan ges särskild tyngd. Som exempel anges graden av offrets skador (kroniska, stor smärta under längre tid och/eller upplevde vid gärningstillfället en stark dödsångest), hur grovt våldet varit, att en person haft små eller inga möjligheter att försvara sig och om brottet utförts mot en person av flera gärningsmän.⁹⁸

3.3. Straffmätning

När domstolen har att avgöra straffvärdet för en gärning ska 29 kap. BrB konsulteras. I kapitlet anges vilka omständigheter som ska beaktas som försvårande eller förmildrande.⁹⁹ Här kommer fokus ligga på förmildrande omständigheter, eftersom fråga är om kvinnor får ges mildare straff och alltså särbehandlas eller inte.

⁹⁵ Holmqvist m.fl., 3:7. Berggren m.fl., Brottsbalken (1 januari 2015, Zeteo), kommentar till 3 kap. 5 §.

⁹⁶ Berggren m.fl., Brottsbalken (1 januari 2015, Zeteo), kommentar till 3 kap. 6 §.

⁹⁷ Prop. 2013/14:194, s. 1.

⁹⁸ Prop. 2009/10:147, s. 16-19.

⁹⁹ Berggren m.fl., Brottsbalken (1 januari 2015, Zeteo), kommentar till 29 kap. 1 §.

I 29 kap. 3 § anges vad som kan beaktas som förmildrande omständigheter när straffvärde ska fastställas:

”Som förmildrande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska, vid sidan av vad som är föreskrivet för vissa fall, särskilt beaktas

1. om brottet föranletts av någon annans uppenbart kränkande beteende,
2. om den tilltalade till följd av en allvarlig psykisk störning haft nedsatt förmåga att inse gärningens innebörd eller att anpassa sitt handlande efter en sådan insikt eller annars till följd av en psykisk störning, sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande,
3. om den tilltalades handlande stått i samband med hans eller hennes bristande utveckling, erfarenhet eller omdömesförmåga,
4. om brottet föranletts av stark mänsklig medkänsla, eller
5. om gärningen, utan att vara fri från ansvar, är sådan som avses i 24 kap.

Om det är påkallat med hänsyn till brottets straffvärde, får dömas till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.”¹⁰⁰

Enligt förarbetena är listan i 29 kap. 3 § BrB inte uttömmande, utan det finns möjlighet för domstolen att beakta även andra faktorer vilka kan anses ha förmildrande effekt på straffvärdet. Kort och gott, det ska göras en bedömning i varje enskilt fall utifrån gärningsmannen och dennes personliga omständigheter.¹⁰¹ Även omständigheter som kan ha skett efter brottet kopplade till gärningsmannen som person eller handlingar utförd av denne kan vägas in. Dessa s.k. billighetsskäl återfinns i 29 kap. 5 § BrB.

3.4. Påföljder - Fängelse, vård eller skyddstillsyn

3.4.1. Straffskalorna för de grova våldsbrotten

Angående påföljderna är påföljden för mord lägst tio år och högst arton år fängelse eller på livstid.¹⁰² Sedan 1 juli år 2014 gäller att vid mord med försvårande omständigheter bör livstidsstraffet utdömas.¹⁰³ I NJA 2013 s. 376 angav HD att utgångspunkten vid straffmätningen för mord är 14 års

¹⁰⁰ BrB 29 kap. 3 §.

¹⁰¹ Prop. 1987/88:120, s. 85.

¹⁰² Borgeke, s. 138.

¹⁰³ Prop. 2013/14:194, s. 1.

fängelse.¹⁰⁴ Straffskalan för dråp är fängelse lägst sex år och högst tio år¹⁰⁵, för grov misshandel fängelse lägst ett år och högst sex år fängelse och för synnerligen grov misshandel fängelse lägst fyra år och högst tio år.¹⁰⁶

3.4.2. Fängelse eller skyddstillsyn?

Men mer intressant är frågan när man kan döma till skyddstillsyn istället för fängelse. Är det här det finns någon lagenlig möjlighet till särbehandling av kvinnor som misshandlat någon?

I åklagarrapporten angavs bl.a. att kvinnor som fällts för grov misshandel dömdes till skyddstillsyn i högre utsträckning än män.¹⁰⁷ Så, vad finns det för möjligheter att döma någon till skyddstillsyn enligt gällande rätt och domstolarnas påföljdspraxis?

Påföljden skyddstillsyn kan utdömas när strängare straff än böter är påkallat, att straffet ligger på fängelsenivå.¹⁰⁸ Skyddstillsyn kan väljas som enskild påföljd eller i kombination med t.ex. böter, samhällstjänst eller kortare fängelsestraff (vilket i så fall ska vara lägst fjorton dagar och högst tre månader långt).¹⁰⁹ För att avgöra om skyddstillsyn är lämplig får man se till reglerna i 4-5 § § och 9 § 30 kap. BrB.¹¹⁰

Enligt 30 kap. 4 § 1 st. BrB ska fängelse som påföljd väljas i sista hand. Paragrafen hänvisar även till 29 kap. 5§ BrB, d.v.s. vissa omständigheter som beaktats vid straffmätningen. Omständigheter som kan beaktas enligt 30 kap. 4 § 1 st. BrB är alltså främst sådana som är kopplade till gärningsmannen som person och anges i 30 kap. BrB, så som låg ålder (5§), om brottet begåtts under en svagare psykisk störning (6§), samt om brottet verkar vara en utpräglad engångsföreteelse (7§).¹¹¹

¹⁰⁴ A.a., s. 9.

¹⁰⁵ BrB 3 kap. 2 §.

¹⁰⁶ Borgeke, s. 141.

¹⁰⁷ Åklagarmyndigheten, s. 372.

¹⁰⁸ BrB 28 kap. 1 §.

¹⁰⁹ Borgeke, s. 96-101. Jfr BrB 28 kap. 2-3 § §.

¹¹⁰ Borgeke, s. 96. Notera att BrB 28 kap. 5 § specifikt avser unga

lagöverträdare.

¹¹¹ Berggren m.fl., Brottsbalken (1 januari 2015, Zeteo), kommentar till 30 kap. 4 §.

En annan sak att beakta är ev. s.k. tredjemanshänsyn. I ett rättsfall fann HD att en ensamstående mamma som begått ett grovt narkotikabrott skulle dömas till skyddstillsyn i kombination med fängelse tre månader istället för ett långvarigt fängelsestraff. HD ansåg att det fanns ett tredjemanshänsyn att beakta gällande kvinnans tioåriga dotter, vilken kvinnan hade ensam vårdnad om.¹¹² Även återfallsrisk och andra omständigheter kan beaktas av domstolen vid påföljdsvalet.¹¹³

3.4.3. Rättspsykiatrisk vård

Det bör dock påpekas att det finns en del helt ursäktande omständigheter, så som att varken uppsåt eller personlig oaktsamhet föreligger. Enligt Petter Asp och Magnus Ulväng finns det både skrivna och oskrivna undantagsregler som helt befriar gärningsmannen från ansvar, även i vissa fall när denne begått en otillåten gärning med uppsåt eller genom oaktsamhet. För att nämna några är detta fallet när excess, tillfällig sinnesförvirring eller straffrättsvillfarelse föreligger. I Sverige har vi däremot inget krav på tillräknelighet. Detta blir aktuellt då gärningsmannen vid gärningstillfället lidit av en allvarlig psykisk störning.¹¹⁴ Istället kompenseras detta för vid påföljdsval och straffmätningen främst genom regeln i 30 kap. 6 § BrB avseende påföljdsval. Det s.k. fängelseförbudet i BrB 30 kap. 6 § lyder:

”Den som har begått ett brott under påverkan av en allvarlig psykisk störning ska i första hand dömas till en annan påföljd än fängelse. Rätten får döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. Vid bedömningen av om det finns sådana skäl ska rätten beakta

1. om brottet har ett högt straffvärde,
2. om den tilltalade saknar eller har ett begränsat behov av psykiatrisk vård,
3. om den tilltalade i anslutning till brottet själv har vållat sitt tillstånd genom rus eller på något annat liknande sätt, samt
4. omständigheterna i övrigt.

¹¹² NJA 1989 s. 564, s. 567-569.

¹¹³ Se BrB 30 kap. 9 §. I 9 § kan rätten beakta om en ev. återfallsrisk bedöms som låg vid utdömande av skyddstillsyn.

¹¹⁴ Asp & Ulväng, s. 41.

Rätten får inte döma till fängelse, om den tilltalade till följd av den allvarliga psykiska störningen har saknat förmåga att inse gärningens innebörd eller att anpassa sitt handlande efter en sådan insikt. Detta gäller dock inte om den tilltalade har vållat sin bristande förmåga på det sätt som anges i första stycket 3.

Om rätten i fall som avses i första eller andra stycket finner att någon påföljd inte bör dömas ut, ska den tilltalade vara fri från påföljd.¹¹⁵

Sedan den 1 juli 2008 gäller numera en *presumtion* för att annan påföljd än fängelse ska utdömas när gärningen begåtts under en allvarlig psykisk störning.¹¹⁶ Presumtionen kan brytas och fängelse kan således utdömas om det föreligger synnerliga skäl, vilka bedöms utifrån de i lagtexten angivna omständigheterna.¹¹⁷ I förarbetena anges att ändringen tar sikte på att förbudet ska gälla de mest psykiskt störda lagöverträdarna, medan andra som "enbart" är allvarligt psykiskt störda ska kunna ådömas annan påföljd.¹¹⁸

Sammanfattning

Vilka legitima skäl till särbehandling vid straffmätning och påföljdsval finns inom gällande rätt?

Vid straffmätningen har domstolen att utgå från den för brottet föreskrivna straffskalan. Däremot kan avsteg göras från straffvärdet av olika anledningar, vilka anges i BrB under t.ex. 29 kap. 3 och 5 §§. Det finns alltså skäl och lagliga möjligheter för domstolen till att värdera olika gärningsmäns brott olika. Därmed inte sagt att särbehandling, d.v.s. att lika fall bedöms olika, är legitimerat.

På sätt och vis kan man dock säga att även en särbehandling kan vara påkallad i vissa fall, sett till gärningsmannens person, sett till gärningsmannen och dennes situation före, efter och fristående från den brottsliga gärningen. Detta gäller såväl straffmätningen och påföljdsvalet.

Att behandla män och kvinnor olika kan dock inte anses legitimt i sig, men de skäl som anges i 29 kap. 3 och 5 §§ är på sätt och vis personliga och individuella. Om män och kvinnor

¹¹⁵ BrB 30 kap. 6 §.

¹¹⁶ Prop. 2007/08:97, s. 1.

¹¹⁷ Berggren m.fl., Brottsbalken (1 januari 2015, Zeteo), kommentar till 3 kap. 6 §

¹¹⁸ Prop. 2007/08:97, s. 17.

har olika förutsättningar och förväntas agera på olika sätt kan här finnas möjligheter för särbehandling.

4. Kvinnan som gärningsman – en normbrytare

4.1. Introduktion

Under en rättegång där en kvinna stod åtalad sa chefsåklagare Agneta Isborn Lind i sin slutplädering att den tilltalade skulle dömas till ett lika långt fängelsestraff som om denna varit en man. Som skäl till detta påbud angav Isborn Lind efteråt att det finns en tendens att lindrigare påföljder utdöms i de fall en kvinna står åtalad.¹¹⁹ Det verkar helt klart finnas en problematik kring kvinnor som utövar våld, särskilt grovt, och som markeras då de står inför rätta. Sett enbart till ordet *gärningsman* tycks det finnas en grundläggande motsättning enbart i den juridiska terminologin. Hur ses egentligen den våldsbrukande kvinnan? Vilka normer råder för offer såväl som gärningsmän, normer som kvinnliga våldsbrottslingar tycks bryta mot?

4.2. Ett offer?

En kvinna som gärningsman bryter inte bara mot lagen, hon bryter även mot de normer som stipulerar hur en kvinna ska vara. Därför tenderar kvinnor att betraktas som offer, även när de utfört mycket grova våldsbrott. Synen på kvinnan som just ett offer inom rättsväsendet kan enligt vissa förklaras delvis med debatten kring mäns våld mot kvinnor som inleddes under 1970-talet och, enligt detta synsätt, är på sätt och vis en skev konsekvens av den.¹²⁰ Forskning visar att t.ex. manliga mördare genomgående beskrivs som onda, farliga och våldsamma i media. Kvinnor framställs mer ambivalent; dels försöker man inpassa kvinnorna i rollen som beskedliga mödrar vilka enbart är farliga när de bryter mot könsordningen, dels som ondsinta, farliga och sexuellt aggressiva när de bryter mot den underordnade kvinnorollen. Ett annat tecken på könsordningens påverkan är att den framtida fängelsevård för kvinnor som idag diskuteras till stor del fokuserar på att skapa kvinnligare miljöer för de intagna som möjliggör en återanpassning för internerna att

¹¹⁹ Kordon & Wetterqvist, s. 142.

¹²⁰ A.a., s. 9.

reproducera sin kvinnlighet.¹²¹ Andra tendenser märks i diskussioner kring kvinnlig brottslighet, där motiv till kvinnors våld eftersöks i deras levnadssituation och bakgrund där det dessutom ofta finns någon man som kan utgöra en förklaring till våldet. Kordon och Wetterqvist uttrycker det som att:

*"Hon vänds ut och in i jakten på ursäkter som kan sprida ljud över en händelse som ligger utanför föreställningarna om och acceptansen för hur en kvinna ska bete sig."*¹²²

4.3. Det idealiska och icke-idealiska offret

Men det räcker inte riktigt med att kvinnan bryter mot både lag och kvinnoroll. Vid våldsbrott utmanar hon dessutom våra idéer om vem som är ett offer respektive gärningsman, vilket den norske kriminologen Niels Christie intresserat sig för. Hans teori om och definition av det han kallar idealiska offer återfinns i dagsläget på både BRÅ:s och Brottsoffermyndighetens hemsidor.¹²³ Det gör det än mer relevant och rimligt att presentera dem här, då hans teorier redan är tillgängliga för allmänheten i stort.

Det idealiska offer Christie diskuterar är inte den person som lättast viktimiteras eller som det är *mest synd om*, utan den som enklast får absolut och legitim status som just ett *offer*. Termen *offer* har en hög abstraktionsnivå; något människor har lätt för att föreställa sig. Christie liknar det vid termer som *förrädare* och *hjälte*.¹²⁴ Men hur är då ett idealiskt offer? Det har enligt Christie åtminstone fem egenskaper, utöver möjligheten att uppnå full offerstatus, vilka är att hon är fysiskt svagt (sjuk, gammal eller mycket ung), hon befinner sig på en vanlig plats på en för platsen normal tidpunkt (t.ex. på en gata mitt på dagen) och att hon är sysselsatt med ett hedersamt projekt (t.ex. att ta hand om någon som behöver det). Christie anger som sagt fem egenskaper, men de resterande två kan egentligen sägas vara egenskaper hos gärningsmannen då den första är att gärningsmannen är stor och ond och den andra är att gärningsmannen är okänd utan någon relation till offret. Som kontrast till det idealiska offret uppställer Christie fem punkter för det icke-idealiska offret. De är, enkelt uttryckt, motsatserna till de egenskaper det idealiska offret besitter. Att

¹²¹ Svensson, s. 146-147.

¹²² Kordon & Wetterqvist, s. 9-10.

¹²³ Brå – *Offer bortom förväntningarna* & Brottsoffermyndigheten – *Ideala brottsoffer*.

¹²⁴ Christie; Åkerström & Sahlin (red.), s. 47.

särskilt notera är Christies användning av *hon* vid beskrivningen av det ideala offret respektive *han* vid det icke-ideala offret, vilket här medvetet återgetts. Det idealiska offret är alltså, enligt Christie, en kvinna.¹²⁵

På BRÅ:s och Brottsoffermyndighetens hemsidor har däremot punkterna istället angetts som könsneutrala.¹²⁶ Detta stämmer väl överens med en teori framförd av Eva-Maria Svensson, som visserligen behandlar just lagen som sådan men kan belysas även i detta sammanhang. Kort innebär den att när formell könsneutralitet eftersträvas kan det innebära en svårighet för reell jämställdhet, då man genom att ange något som könsneutralt och objektivt döljer de verkliga förhållandena.¹²⁷ För om någon som Christie anger det idealiska offret som kvinnligt, hur väl stämmer definitionen in på manliga offer om teorin görs könsneutral? Brottsoffermyndigheten har dock på hemsidan lagt till att:

”I verkligheten är varken offer eller gärningsperson alltid ”ideala” och de som utsatts för brott kan i själva verket ha varit involverade i kriminella handlingar. Inte heller gärningspersoner uppfyller alltid helt den stereotypa bilden av en ”ideal gärningsperson”.¹²⁸

Många av de som idag inte ses som idealiska offer bör bli betraktade som det, men det stannar inte riktigt där. Christie menar att det andra steget borde vara att kvinnor och män görs mer jämställda, då det skulle förta bilden av kvinnor som idealiska offer:

”Om kvinnor skulle välja en status som idealiska offer skulle de tvingas acceptera fortsatt underordning. Inte så att man inte lyssnar på dem alls, men tillräckligt för att vinna sympati för de svaga. Med jämställdhet reduceras deras anspråk på status som goda, klassiska offer.”¹²⁹

Enligt Christie är alltså offerrollen kvinnans, mycket till följd av den ojämställdhet som råder mellan könen. Är det möjligtvis denna väl inpräntade bild som spiller över på kvinnor när de agerar i egenskap av gärningsmän, på det sätt som presenterats i avsnittet ovan?¹³⁰ Birgitta Svensson, professor i etnologi vid Institutionen för etnologi, religionshistoria och

¹²⁵ A.a., s. 48.

¹²⁶ Brå – *Offer bortom förväntningarna* & Brottsoffermyndigheten – *Ideala brottsoffer*.

¹²⁷ Diesen, s. 212.

¹²⁸ Brottsoffermyndigheten – *Ideala brottsoffer*.

¹²⁹ Christie; Åkerström & Sahlin (red.), s. 58.

¹³⁰ Se avsnitt 4.3.

genusvetenskap vid Stockholms universitet, är delvis inne på samma spår som Christie. Hon menar att våld, trots att det i samhället varken är tillåtet eller accepterat, är legitimt för män. Därför blir variabeln kön av större vikt när kvinnor begår vad som allmänt uppfattas som manliga handlingar. Det är också i de fallen, när en handling strider mot gärningsmannens könsroll, som det tydliggörs hur och faktiskt att normer kring kön konstrueras; i en strid mellan kropp och identitet.¹³¹

4.4. Den idealiska gärningsmannen och den icke-idealiska gärningsmannen

"Idealiska offer behöver – och skapar – idealiska gärningsmän. De två är beroende av varandra."¹³²

När bilden av det idealiska (kvinnliga) offret lagts fram kan vi således fokusera på den idealiska gärningsmannen. Sambandet mellan de två är starkt, då ju mer idealiskt ett offer är desto mer idealisk blir gärningsmannen.¹³³ Ju mer distinkta och tydligt avgränsade offret och gärningsmannen är från varandra, desto bättre. Gärningsmän som samtidigt är offer, eller kan ses som offer, är nämligen *dåliga* gärningsmän enligt Christie. Gärningsmannen ska kunna svartmålas och ses som farlig, ja knappt som mänsklig. Detta har också blivit den allmänna bilden av gärningsmän, vilket följer socialpedagogiska mönster som skapas för att bygga upp starka negativa attityder mot viss brottslighet. De flesta våldsbrottslingar i stort är inte så idealiska i denna mening, eftersom de ofta har en relation till offret och det kan vara oklart vad som utlöste våldet. Därav föds den icke-idealiske gärningsmannen, d.v.s. någon man kan hysa sympati med och som själv är ett offer även i rollen som gärningsman.¹³⁴ Dessutom är en idealisk gärningsman tydligast avgränsad med ett visst avstånd till allmänheten; ju mer olik vanliga människor gärningsmannen är, desto bättre och gärna mycket mindre mänsklig. För ju mer omänsklig och skrämmande en gärningsman är, desto mindre behöver vanliga människor ta ställning till dennes handlande i förhållande till sin egen moral.

¹³¹ Svensson, i Östberg & Lindstedt Cronberg (red.), s. 148-149.

¹³² Christie; Åkerström & Sahlin (red.), s. 54.

¹³³ A.a., s. 54.

¹³⁴ A.a., s. 55. Christie har här exemplifierat detta genom att göra en liknelse med den norska kriminaliseringen av grova narkotikabrott och de föreslagna höjda straffvärdena för dem.

Om man slipper se till gärningsmannens övriga, mer normala, handlingar och beteenden kan man alienera denne och på så sätt skapa en diskrepans mellan å ena sidan sig själv och sina kanske i och för sig dåliga handlingar, å andra sidan en omänsklig gärningsman med extremt dåliga handlingar.¹³⁵

Enligt Christies teori blir kvinnliga gärningsmän icke-idealiska på grund av den uppmärksamhet rättsväsendet lägger vid kvinnornas bakgrund, som är mycket större än när en man står som misstänkt eller tilltalad. Kvinnor ses som offer för mäns våld, en syn som dominerar inom rättsväsendet, enligt Kordon och Wetterqvist än idag. Detta även när kvinnan är gärningsman:¹³⁶

"Jurister har ett behov av att sätta in kvinnors beteende i ett sammanhang som stämmer med den bild som finns av hur en kvinna ska vara."¹³⁷

4.5. Varför begår kvinnor våldsbrott?

På ett sätt kan man se det som att det finns lika många anledningar till att kvinnor begår våldsbrott som det finns kvinnliga förövare. Men det finns kanske gemensamma nämnare.

Till att börja med kan nämnas att kvinnor i samma utsträckning som män påverkas av socioekonomisk tillhörighet, särskilt när det gäller dödligt våld. Vidare anses risken för att en kvinna ska tillgripa dödligt våld öka om uppväxten präglats av konflikter mellan föräldrarna, sträng uppfostran och frånvarande, känslomässigt avvisande eller oengagerade föräldrar. Särskilt frånvaron av en far anses vara en betydande faktor för om kvinnor infaller i kriminalitet eller inte. Kvinnliga våldsbrottslingar tar ofta hand om infekterade konflikter själva, då de som personer har svårt att använda sig av samhällsfunktioner och skydd. Karaktäriserande för kvinnliga våldsbrottslingar är även att deras kriminalitet drabbar närstående, oftast dennes partner, fäder eller barn.¹³⁸

Utöver det anförda utmärker sig kvinnliga våldsbrottslingar slutligen genom att de i relationen ofta blir en förövare efter att ha varit ett offer. En majoritet av de kvinnor som dömts för uppsåtligt dödande mellan år 1995 t.o.m. år 2001 hade blivit

¹³⁵ A.a., s. 59.

¹³⁶ Kordon & Wetterqvist, s. 144.

¹³⁷ A.a., s. 144.

¹³⁸ Diesen, s. 213.

hotade och utsatta för våld. Kvinnor som mördar har dessutom i en större utsträckning än männen sökt vård, socialtjänststöd eller polis före våldshandlingen.¹³⁹

4.6. Kvinnliga gärningsmän och psykisk sjukdom

Något som också kan vara av intresse sett till kvinnliga våldsbrottslingar är deras mentala tillstånd. Historiskt sett har nämligen kvinnliga våldsbrottslingar ofta ansetts vara mentala avarter, både av rättssamhället och av olika kriminologer.¹⁴⁰

Som ovan angetts¹⁴¹ anser Diesen att kvinnliga förövare oftare anses ha haft en psykisk störning vid gärningstillfället när det gäller våldsbrott.¹⁴² Detta understöds av en omfattande avhandling om kvinnliga våldsbrottslingar i Sverige av Jenny Yourstone, PhD inom psykologi, numera forskare inom Kriminalvården. Vid sin undersökning och jämförelse mellan manliga och kvinnliga våldsbrottslingar fann Yourstone bl.a. att kön var en avgörande faktor sett till om gärningsmannen bedömdes vara (juridiskt sett) psykiskt störd. Resultatet visade att kvinnor som begått våldsbrott hade nästan dubbelt så hög chans/risk att bli bedömda som psykiskt störda i juridisk mening. Resultatet kunde inte heller förklaras av andra faktorer (som t.ex. sociala eller etnologiska) än just kön.¹⁴³ Yourstone tillägger att:

"Also, the women to a greater extent than the males were diagnosed with PD, which in men is not typically associated with legal insanity. One possible implication of our finding that PD is more often diagnosed among female forensic patients is that it is a diagnosis which is being used when no other diagnoses seem to fit the diagnostic criteria."¹⁴⁴

Enligt Yourstone verkar det finnas enligt resultatet finnas fördomar kopplade till kön inom svensk rättsmedicin där tröskeln för att bedömas som psykiskt störd är lägre för kvinnliga våldsbrottslingar som står åtalade än för manliga.¹⁴⁵

Yourstone's forskningsresultat stöds av intervjumaterial med chefsöverläkare Göran Källberg i en artikel i Dagens Nyheter, där han menar att kvinnor som begår brutala våldsbrott är så pass sällsynta att de kan bedömas som störda enbart på grund

¹³⁹ A.a., s. 213.

¹⁴⁰ Se kapitel 2. ovan.

¹⁴¹ Se avsnitt 2.4.2. ovan.

¹⁴² Diesen, s. 215.

¹⁴³ Yourstone, s. 24-25.

¹⁴⁴ A.a., s. 25.

¹⁴⁵ A.a., s. 25.

av det. Källberg var en av de experter som konsulterats i fråga om Knutby-barnflickan Sara Svensson psykiska tillstånd. Gällande den utredning som gjordes i fallet menar han att dels sågs gärningsmannen som ett offer, dels utgick man från att en kvinna som begår ett så pass grovt brott måste vara störd och utifrån det sökte efter en lämplig diagnos. En annan överläkare inom rättspsykiatri, Jeanne Ahlberg, instämmer i att kön har betydelse och att det krävs mer för att en man ska bedömas som allvarligt psykiskt störd. Ahlberg menar även att kvinnor förmodligen skrivs ut efter kortare tid än en man, då det *"ligger närmare till hand att skriva ut en kvinna, som ser rar ut, än en tatuerad kille som ser farlig ut"*. I statistik från Rättsmedicinalverket som DN begärde ut visades att sextiofem procent av de bedömda kvinnorna ansågs vara allvarligt psykiskt störda, till skillnad från de fyrtioåtta procenten män.¹⁴⁶

Sammanfattning

Kvinnor som begår våldsbrott har en del likheter med sina manliga motsvarigheter; de påverkas av socioekonomiska förutsättningar och även uppväxtförhållandena tycks ha en viss inverkan. På grund av den socioekonomiska utsattheten tar man situationer i egna händer istället för att använda sig av allmänhetens medel, så som polisiära och sociala insatser. Konflikter löses på egen hand.

Kvinnor tycks ses som offer även i egenskap av gärningsmän. Detta enligt såväl erkända kriminologiska teorier, som den allmänna och rättsliga uppfattningen. Den idealiske gärningsmannen, enligt Christie, är en man, medan det idealiska offret är en kvinna.

De få kvinnor som begår grova våldsbrott bedöms oftare ha varit allvarligt psykiskt störda än män, samtidigt som de kan skrivas ut lättare än män. Den kvinnliga naturen eller rollen tycks spilla över både på de rättsliga bedömningarna, allmänhetens uppfattningar och även rättspsykiatriska föreställningar och påverka diagnostiken. Det kan givetvis inte uteslutas att det finns faktiska grunder till detta, samtidigt som det finns indikationer så att så inte alltid är fallet.

¹⁴⁶ Letmark.

5. Olika tendenser vid den rättsliga bedömningen

5.1. Introduktion

För att utgå från begreppet likhet inför lagen behöver även domstolens bedömningar granskas, såväl som rätten själv. Nedan kommer olika spårbara tendenser presenteras uppdelade mellan påverkande faktorer hos den tilltalade respektive påverkande faktorer hos domaren själv. Går det att spåra en särbehandling av kvinnor i stort inom straffrätten och vad kan den i så fall bero på?

5.2. Är lagen könsneutral?

Efter att ha presenterat gällande rätt i kapitel tre bör även en viss problematisering av just gällande rätt som sådan vara på sin plats. För det som ovan presenterats som gällande rätt är ju i själva verket rättspolitiska värderingar, liksom all vår lagstiftning, och ingen objektiv fakta. Alla rättssystem är normativa, vilket är särskilt tydligt inom straffrätten.¹⁴⁷ Två av de kritiska rösterna som uppmärksammar den delade synen på lagen är Christian Diesen och Eva-Maria Svensson. Diesen kritiserar att man i vissa fall genom att göra lagrum könsneutrala utför en slags skenreform, där verklighetens ojämställdhet osynliggörs. Diesen instämmer på så sätt i Svenssons teorier. Svensson menar nämligen att det blir ett problem när svensk rätt eftersträvar könsneutralitet genom formell likhet eftersom *"man ger intryck av att lagen är och kan vara objektiv, att det finns universella och eviga värden som den bygger på, och döljer därmed den bakomliggande verkligheten"*.¹⁴⁸ Om rätten presenteras som värderingsfri fakta avskiljer man också en eventuell inverkan från bl.a. socialt existerande könsnormer och avvisar dem som irrelevanta för den autonoma rätten.¹⁴⁹

5.3. Tendenser knutna till den tilltalades egenskaper

Det är svårt att begripa vad s.k. kvinnorabatt beror på och antagligen är det en fråga som inte har ett givet svar. Här kommer utöver viss rättsvetenskaplig forskning belysas en del av de resultat forskning inom olika icke-juridiska discipliner visat.

¹⁴⁷ Svensson, s. 199.

¹⁴⁸ A.a., s. 199.

¹⁴⁹ Diesen, s. 209-212.

I en rapport av Åklagarmyndigheten år 2007 konstaterade Riksåklagaren att kvinnor, när det gäller våldsbrott, särbehandlas vid påföljdsvalet vid våldsbrott. Man fann bl.a. att kvinnor i färre fall döms till fängelse som påföljd jämfört med män och benämner bl.a. det som just *kvinnorabatt*.¹⁵⁰

Detta gäller när kvinnor inordnar sig i eller kan placeras in i den traditionella kvinnorollen.¹⁵¹ Däremot har annan forskning visat att det finns en tydlig tendens till att kvinnor som inte passar in i den stereotypa kvinnorollen döms hårdare än både andra kvinnor och män.¹⁵²

För att ytterligare komplicera bilden finns det en studie som visar att kvinnor som uppfattas som typiskt kvinnligt attraktiva, med kvinnliga attribut, så som långt hår och makeup, får en mildare rättslig bedömning. En undersökning gjord av Angela S. Ahola vid psykologiska institutionen på Stockholms universitet visade bl.a. att den studerade gruppen åklagare, advokater, poliser och juridikstudenter dömde manliga åtalade hårdare än kvinnor i 300 simulerade fall. Dessutom visar studien att ju mer attraktiva de åtalade av personerna ansågs vara, desto mildare blev den rättsliga bedömningen.¹⁵³ Kordon och Wetterqvist anger att *"Det kan konstateras att sannolikheten är större för den som begått ett brott att komma lindrigare undan om personen är en kvinna som uppfattas som attraktiv av betraktaren och får sin dom avkunnad av en man."*¹⁵⁴

5.4. Tendenser kopplade till domarens egenskaper

För att kunna tala om någon slags strukturell särbehandling av kvinnor behöver man bedöma om rättssystemet systematiskt särbehandlar gruppen kvinnor. I så fall omintetgår principen om likhet inför lagen och särbehandlingen kan sägas vara inkorporerad i systemet som sådant. Något Diesen har valt att fästa uppmärksamheten vid är en annan faktor av synnerligen vikt; domaren. Här ligger inte avvikelsen nödvändigtvis hos

¹⁵⁰ Åklagarmyndigheten, s. 372 och Kordon & Wetterqvist, s. 9.

¹⁵¹ Diesen, s. 214-215.

¹⁵² Kordon & Wetterqvist, s. 11. Jfr Diesen, s. 214.

¹⁵³ Kordon & Wetterqvist, s. 162-163. Jfr Ahola, s. 25-53. (Stockholms universitet 2010, Psykologiska institutionen) (Research group for forensic psychology): *Justice needs a blindfold: Effects of defendants' gender and attractiveness on judicial evaluation*. Jfr även SU – *Den åtalades kön påverkar staffets längd*.

¹⁵⁴ Kordon & Wetterqvist, s. 163.

den tilltalade, så som avsnittet ovan tagit fasta på, utan risken för särbehandling är här att hänföra till domaren själv.¹⁵⁵

Diesen menar att det är allmänt vedertaget att domare dömer olika, något som bl.a. visar sig i ändringsfrekvensen mellan tingsrätter och hovrätter.¹⁵⁶

"Skillnaderna i bedömningen kan, om vi bortser från fall där nya omständigheter framkommer under processens gång, bero på en mängd olika faktorer hänförliga till domarens person (som erfarenhet, kompetens, logisk förmåga etc.), men man bör inte bortse ifrån möjligheten att skilda värderingar hos domarna också spelar in i sammanhanget. Den fråga som man därför gärna vill ha svar på är denna: Hur stor betydelse har det vem det är som dömer?"¹⁵⁷

Generellt i Norden finns mycket litet forskning på detta område, varför det är svårt att skapa sig en god uppfattning om vilken betydelse domaren som person har vid rättsliga bedömningar. Diesen jämför istället med USA, där juryssystem är vanliga. I de fallen försöker parterna skapa en jury som i en så stor utsträckning som möjligt påminner om de själva avseende kön, utbildning, etnicitet, klass, värderingar etc. eftersom människor som intar samma sociala status som en själv lättare kan antas förstå ens situation. Slutsatsen i amerikanska undersökningar visar dock att när det gäller skuldfrågan som sådan i brottmål spelar det i de flesta fallen ingen roll vem som dömer, utfallet blir detsamma.¹⁵⁸ Men, som Diesen påpekar, är det en huvudregel med viktiga undantag, eftersom resultatet främst beror på hur pass stark bevisningen är. Det är alltså bevisen som talar, inte domaren eller juryn, i USA såväl som i Sverige. Grovt räknat menar Diesen att det är cirka tio till femton procent av alla brottmål där bevisen inte är tillräckligt starka för att ensamma tala för en friande eller fällande dom. Och det är i de fallen, menar Diesen, där domare dömer olika.¹⁵⁹

Det finns givetvis en mängd olika faktorer som kan påverka domarens bedömning. Demografiska variablers (så som bl.a. kön) roll låter sig dock inte enkelt påvisas. Det blir dock tydligare att det har en viss påverkan sett till enskilda brottstyper, så som t.ex. brott med en viss könsdimension, men

¹⁵⁵ Diesen, s. 332.

¹⁵⁶ Diesen, s. 332.

¹⁵⁷ A.a., s. 332.

¹⁵⁸ A.a., s. 333.

¹⁵⁹ A.a., s. 334.

det är främst domarnas rättspolitiska åsikter och värderingar som kan urskiljas. Den enskilde domarens syn på det aktuella brottet som sådant har visat sig spela större roll än demografiska variabler.¹⁶⁰

Domarens könstillhörighet kan ha betydelse även på andra sätt. I en studie visade det sig att kvinnliga domare vid Stockholms tingsrätt friade i våldtäktsmål i mycket högre grad än sina manliga kollegor. I Sverige är en tredjedel av domarna kvinnor. Teorin som kallas *den feminina rockaden* går ut på att kvinnor inom mansdominerade yrken får främja sig från typisk kvinnlighet för att sätta sig i den manliga kollegans situation, d.v.s. kvinnorna måste inordna sig i den manliga normen för att uppfylla krav och förväntningar i sin yrkesroll eller som Diesen uttrycker det: "Att visa sig >>kvinnlig>> i yrkesrollen är att visa sig svag och irrationell, att visa sig manlig är att vara stark och kompetent". Detta kan innebära att kvinnor inom mansdominerade yrken är mer styrda av mansrollen än männen själva är, d.v.s. överkompenserar för att de är kvinnor. Diesen är av åsikten att kvinnliga jurister generellt sett är hårdare mot andra kvinnor, jämfört med vad männen är. Detta menar Diesen märks av redan bland juriststudenter.¹⁶¹

En annan studie avseende hur *lika* bedöms *olika* utifrån olika faktorer är en studie utförd av Yourstone. Studien avsåg bedömningen av gärningsmannens psykiska tillstånd. Utifrån fiktiva mordfall, där den enda skillnaden var gärningsmannens kön, skulle domare, psykiatriker och juriststudenter ranka hur pass allvarligt psykiskt störd (i lagens mening, jfr eng. *legal insanity*) gärningspersonen bedömdes vara. Bland grupperna märktes en tydlig skillnad, då alla tre grupperna ansåg att en kvinna som gärningsperson i fallet var mer allvarligt psykiskt störd än en man i samma situation och med samma handlingsmönster. Något som dock stack ut var en annan tendens i domargruppens skattningar i testet, då det visade sig att domarnas egna könstillhörigheter tycktes spela viss roll. Manliga domare ansåg oftare att mannen var psykiskt störd och kvinnliga domare att kvinnan var det. Domarna i studien tycktes alltså ta större avstånd från det egna könets handlingar och såg det lättare som ett abnormt beteende.¹⁶²

¹⁶⁰ A.a., s. 335.

¹⁶¹ A.a., s. 343-345.

¹⁶² Yourstone, s. 26-27.

5.5. Patriarkala strukturer och juristen

Jurister får under utbildningen lära sig hantera och analysera ett normativt system, rättssystemet, vilket anges vara objektivt och neutralt. Men rättssystemet, liksom alla andra normativa system, vilar på just *normer* vilka i sig bygger på *värderingar*.¹⁶³ Vårt svenska rättssystem och vår könsneutrala lagstiftning vilar, enligt Diesen, på ett mansperspektiv. Lagen såväl som juristers tolkningar utgår från att män är subjekt, medan kvinnor som nu getts samma medborgliga rättigheter som män inträder som objekt, d.v.s. offer för män. Den patriarkala strukturen i lagtexten återspeglas bl.a. i terminologin, vilken i stor utsträckning anger *han* istället för *han eller hon*. Likaså utgår juridisk terminologi från män med begrepp så som *gärningsman*, *god man*, *upphovsman* etc. Även neutrala termer så som t.ex. näringsidkare, sökande, konsument och arbetstagare könsbestäms genom att ord som *han* figurerar i samma meningar. Likaså gäller detta juristerna, så som advokaten, försvararen och åklagaren, som endast i nyare lagstiftning anges som könsneutrala.¹⁶⁴

Men stämmer Diesens åsikter? Ett exempel kan göras av ett av straffrättares mest älskade verk. I förorden till det välkända verket *Kriminalrättens grunder* av Petter Asp och Magnus Ulväng görs en mindre utläggning om språkbruket. Det anges i förorden att det i lagtexten sällan talas om *hon* utan om *han*. Bland annat när det gäller just gärningsman. Där menar man att "*det rör sig alltså om ett juridiskt-tekniskt språkbruk, som avsevärt underlättar redaktionen av lagtexten*".¹⁶⁵ Där hänvisas till finskans könsneutrala ord "*hän*" och författarna anser att det hade varit bra med ett liknande prefix i svenskan. De tillägger, som en liten tröst, att:

"Det svenska juridiska språkbruket kan knappast uppfattas som annat än ett uttryck för mansdominans. Något förmildrande är att en sådan dominans också manifesterar sig i att män statistiskt sett förövar både betydligt fler och betydligt grövre brott än kvinnor."¹⁶⁶

Dessutom, menar Asp och Ulväng, kan man inte använda sig av ordet gärningsperson, för oaktat att det enligt dem är mer otympligt skulle man i så fall inte längre kunna säga gärningsmannaskap utan vara tvungen att istället använda termen gärningspersonskap. Det är ju knappast möjligt enligt

¹⁶³ Diesen, s. 209.

¹⁶⁴ A.a., s. 210-212.

¹⁶⁵ Asp & Ulväng, s. 7.

¹⁶⁶ A.a., s. 7.

författarna utan vidare motivering. De anger att genom verket kommer gärningspersonen ges prefixet *han* men för att uppnå "*viss balans*"¹⁶⁷ ges domare och åklagare prefixet *hon*. Författarna tillägger slutligen att orden person och människa faktiskt är femininum.¹⁶⁸

Sammanfattning

Det finns en mängd olika faktorer som kan påverka den rättsliga bedömningen; den tilltalades person, domaren och lagen i sig.

Vid olika brott kan olika faktorer påverka, så som kön, utseende och demografiska variabler i stort. Detta gäller både den tilltalade och domaren. Detta tycks främst gälla de fall där inte bevisen talar entydigt, d.v.s. när domaren får ett större utrymme för att bedöma mer fritt från den under rättegången framlagda bevisningen.

Lagtexten i sig är ursprungligen skapad av män för män. Successivt, i takt med att kvinnliga rättigheter införts, har lagen fått anpassas för ett jämställt samhälle och i nyare lagtext samt revideringar av äldre lagrum har ord som *hon* och *henne* införts, även om *han* är betydligt mer förekommande. Rättsliga aktörer antas enligt lagen vara män, då lagen anger dem med såväl könsbundna ord så som gärningsman som egentligen könsneutrala ord så som sökanden. Att utgå från detta i grunden mansdominerade normsystem men beskriva det som könsneutralt och objektivet kan givetvis ses som problematiskt, då kvinnor ska bedömas på samma vis och uppträda som rättsliga aktörer. På samma sätt utgör män fortfarande majoritet i domarkåren, som i sig länge varit totalt mansdominerad.

De rättsliga bedömningarna tycks dessutom variera utifrån sambandet mellan domarens kön och den tilltalades kön vid bedömningen av om gärningsmannen lidit av en allvarlig psykisk störning. Detta kan i sin tur påverka eventuell påföljd och även inverka på uppsåtsbedömningen.

¹⁶⁷ A.a., s. 7.

¹⁶⁸ A.a., s. 7.

6. Kvinnor och män som våldsverkare – en diskurs

6.1. Introduktion

Denna diskurs ska jämföra hur domstolar argumenterar i fall av grova våldsbrott utifrån variabeln kön, d.v.s. görs det skillnad mellan kvinnor och män vid brott med samma rubricering och snarlik karaktär?

Inför diskursen har sammanlagt tvåhundra rättsfall lästs, varav sextio rättsfall ligger till grund för diskursanalysen. Domarna är hovrättsfall som valts ut efter parametrarna kön på gärningsman, brottsrubricering (grov misshandel, försök till dråp samt dråp, försök till mord samt mord) och tillvägagångssätt (tillhygge, relation mellan offren, etc.). Detta för att säkerställa att något så när lika objekt jämförs, vilket även är den teoretiska utgångspunkt som presenterats inledningsvis i arbetet.¹⁶⁹

För att strukturera upp diskursanalysen har rättsfallen indelats efter brottsrubricering samt den huvudproblematik som framkommit inom gruppen i de rättsfall som där ligger till grund för analysen.

6.2. Grov misshandel

6.2.1. Introduktion

Grov misshandel är en rubricering som omfattar en mängd olika gärningar och således har underlaget här varit mycket omfattande. Den relativt nya brottsrubriceringen synnerligen grov misshandel saknar däremot en tillräckligt stor mängd rättsfall för att en jämförelse ska anses betydelsefull, varför endast domar avseende grov misshandel utgjort underlag för detta avsnitt. Subgrupper presenteras under passande rubriker, sett till de huvudsakliga drag som visat sig vid en närmare granskning av praxis.

6.2.2. Den stackars alkoholiserade kvinnan

I flera rättsfall har kvinnors alkoholproblematik blivit central, såväl vid brottsrubricering som vid straffmätning och påföljdsval. I flera av fallen har gärningsmannen varit alkohol- eller narkotikapåverkad vid gärningstillfället. Detta är inte särskilt utmärkande för någon av de två grupperna kvinnor

¹⁶⁹ Se avsnitt 1.4.4. och 1.4.5. ovan.

och män, men det som utskiljer den här gruppen är att domstolen argumenterat avsevärt olika utifrån gärningsmannens påverkan av rusmedel och kön.

En klar uppdelning görs av domstolarna vid grov misshandel som tycks baseras utifrån offrets skador. Det är i främst i gruppen där offret fått lindriga skador som skillnader mellan manliga och kvinnliga gärningsmän framträder. I de fall där offret fått stora skador av allvarlig karaktär tycks gärningsmän dömas mer lika.

Inledningsvis ligger fokus på gruppen av rättsfall där offrets skador varit lindriga. Bland de fall där kvinnor varit gärningsmän särskiljer sig gruppen där kvinnorna knivhuggit pojkvänner då kvinnorna haft alkoholproblem. För att illustrera detta är bl.a. ett fall från Svea hovrätt ett gott exempel, där en ung kvinna med alkoholproblematik knivhögg sin dåvarande pojkvän i bröstet i samband med ett gräl (dock utan tidigare våldsamheter) och därefter uttalade "*är det synd om dig nu din djävel?*".¹⁷⁰ Hovrätten anförde i domskälen bl.a. att:

"Enligt hovrättens mening är det uppenbart att det finns ett samband mellan X:s brottslighet och hennes alkoholmissbruk samt att det är angeläget att hon får hjälp för att upphöra med detta missbruk."¹⁷¹

Kvinnan i fallet dömdes till skyddstillsyn i kombination med s.k. kontraktsvård. Hänsyn togs också till att hon vid händelsen var arton år, vilket dock inte hovrätten gick närmare in på utan enbart omnämde.¹⁷²

Rättsfallet kan trots kvinnans ringa ålder ändå sägas vara representativt för den grupp av rättsfall där grov misshandel begåtts av en vuxen kvinna. I flera andra rättsfall¹⁷³ har domstolarnas argumentation nämligen till stor del kommit att beröra kvinnornas alkoholproblem för att sedan se till hur det kan vara en bakomliggande orsak till de gärningar som utförts. Flertalet av kvinnorna har dömts till skyddstillsyn¹⁷⁴, ibland

¹⁷⁰ Svea HovR, mål B 830-12, citat från s. 4.

¹⁷¹ Svea HovR, mål B 830-12, s. 6.

¹⁷² Svea HovR, mål B 830-12.

¹⁷³ Se t.ex. Svea HovR mål B 830-12, Göta HovR mål B 39-13, HovR västra Sverige mål B 1159-14, Svea HovR mål B 4214-14, Örebro TR mål B 3476-12 och Göta HovR mål B 2308-13.

¹⁷⁴ Jfr ovan: Svea HovR mål B 830-12, Göta HovR mål B 39-13, HovR västra Sverige mål B 1159-14, Svea HovR mål B 4214-14, Örebro TR mål B 3476-12 och Göta HovR mål B 2308-13. I samtliga fall dömdes kvinnorna till skyddstillsyn, i flertalet i kombination med s.k. kontraktsvård.

även de som tidigare dömts för våldsbrott. Dessutom har våldet ofta skett i parens gemensamma hem och mot pojkvänner, d.v.s. närstående, vilket i många andra fall såväl som förarbetena har ansetts och anses vara försvårande omständigheter.

6.2.3. Den våldsamme mannen

Skillnaden mellan män och kvinnor vid grov misshandel med lindriga skador på offret till följd blir relativt stor, sett till hur manliga gärningsmän bedömts. Men först kan ett fall som är snarlikt det ovan presenterade fallet¹⁷⁵ redogöras för.

Liksom i fallet ovan med den unga kvinnan var gärningsmannen arton år när handlingen utförs, det rör sig även här om knivvåld, och påföljden bestäms till skyddstillsyn, dock i kombination med fängelse tre månader. Mannen ifråga bedöms av både tingsrätt och hovrätt som påtagligt omogen för sin ålder, till skillnad mot ovan presenterade fall. Åtalet gällde försök till mord. Offret åsamkades skadorna av gärningsmannen på en buss, efter ett utdraget gräl mellan emellan. Offret fick tre ytliga sårskador på bröstkorgen efter gärningsmannens svepande rörelser med kniven. Klart är att gärningsmannen i detta fall inte *huggit* offret, till skillnad mot fallet med den unga kvinnan. Offer och gärningsman kände varandra men var inte närstående i laga mening och misshandeln skedde på allmän plats istället för i någons bostad. Domstolen redogör även för varför gärningsmannens ålder är av vikt och diskuterar gärningsmannens mentala mognad.¹⁷⁶

Ett typfall i gruppen män i stort fällda för grov misshandel där offret åsamkats lindriga skador kan sägas vara ett fall av grov misshandel där gärningsmannen utdelade ett knivhugg som träffade en annan man i skinkan. De hade haft ett gräl som resulterade i slagsmål redan tidigare under kvällen. Målsäganden hade tillsammans med två vänner följt efter gärningsmannen, när han avvek och vid en konfrontation med de tre männen högg gärningsmannen, som nämnt, en av dem. Trots en påvisat hög alkohelpåverkan dömdes gärningsmannen för grov misshandel och för misshandel

¹⁷⁵ Svea HovR mål B 830-12.

¹⁷⁶ Svea HovR, mål B 1172-14.

under det tidigare bråket till fängelse i två år och sex månader.¹⁷⁷

Männen i denna diskurs tycks redan ha "godtagbara" motiv och domstolarnas diskussion vidrör inte männens personligheter på samma sätt.¹⁷⁸ Alkoholproblematik kan nämnas svepande men tycks aldrig bli av samma vikt som för de kvinnliga gärningsmännen. Dessutom åtalas ofta för grövre brott när en man begått grov misshandel med lindriga skador på offret, som om män kan antas ha avsikt till större skador än vad som presenterats i de av åklagaren framlagda bevis och rättspsykiatriska diagnoser eller intyg. Särskilt intressant kan även denna grupp framstå jämfört med nästkommande kvinnliga grupp.

6.2.4. Kvinnor som inte menade så illa

Denna grupp¹⁷⁹ utmärker sig på så sätt att huvudargumentationen har berört frågor om uppsåt i förhållande till offrets skador, dock inte på det sätt som man kanske normalt tänker sig. Detta illustreras väl med följande rättsfall:

Ett knivhugg mot huvudet bedömdes som grov misshandel i ett rättsfall där en kvinnlig gärningsman huggit en väninna med en jaktkniv i huvudet samt skrikit att hon skulle döda offret i anslutning till ett gräl i gärningsmannens hem. Offrets skador var relativt lindriga, dock fällde tingsrätten kvinnan för försök till dråp. Hovrätten ändrade tingsrättens rubricering till grov misshandel då gärningen begåtts efter viss provokation från offrets sida samt att hovrätten fann det "*närmast märkligt att X inte med den aktuella kniven tillfogat Y allvarligare skador om detta hade varit åsyftat*".¹⁸⁰ Kvinnan dömdes till fängelse ett år och sex månader.¹⁸¹

Det intressanta här är att domstolen konstaterar att det rör sig om en gärning som borde gett större skador, men sett till bl.a. just skadorna sker en nedrubricering. Sett tillsammans med analysen av andra brottstyper, så som t.ex. försök till dråp och

¹⁷⁷ HovR för Västra Sverige mål B 1636-03.

¹⁷⁸ Se t.ex. HovR för övre Norrland mål B 214-15, Göta HovR mål B 1776-14, Göta HovR mål B 1195-14 och HovR över Skåne och Blekinge mål B 426-13.

¹⁷⁹ Se t.ex. Svea HovR mål B 5550-12, Svea HovR mål B 108-08, Göta HovR mål B 3401-13 och Svea HovR mål B 11381-13.

¹⁸⁰ Svea HovR mål B 108-08, s. 1-5, citat från s. 5.

¹⁸¹ Svea HovR mål B 108-08.

dråp, framstår dock inte detta som något anmärkningsvärt, då domstolar tenderar att gå in på de faktiska skadorna i uppsåtsbedömningen, snarare än tillvägagångssätt, tidsdräkt, föregående och efterföljande omständigheter, m.m. En jämförelse mellan en normalbyggd kvinnas fysik och en mans torde leda till att kvinnors handlingar och uppsåt anses vara mindre grova respektive omfatta mindre, vilket även denna subgrupp manifesterar.

6.2.5. Farliga kvinnor och män

I de fall där offret fått allvarliga skador¹⁸² sker en subtil förändring i domstolarnas bedömningar. Plötsligt diskuterar man inte kvinnornas bakgrund som något ursäktande, utan t.ex. missbruk av olika slag hamnar i bakgrunden. Här bedöms istället kvinnor och män mer lika, dock med reservation för att "lika" våld kan rubriceras "olika". Detta eftersom rättsfallen sorterats efter brottsrubricering kan män och/eller kvinnor mycket väl ha ansetts begått grövre brott för egentligen snarlika gärningar, vilka dock kommer redogöras för nedan.

I denna grupp kan t.ex. en kvinna som knivhögg sin pojkvän i magen insorteras. I och för sig nämnde domstolen att gärningsmannen vid gärningstillfället var påverkad av både alkohol- och narkotikaklassade tabletter samt haft dokumenterade psykiska problem, men inget av det får någon avgörande betydelse. Det som gjorde att kvinnan enbart dömdes till ett års och sex månaders fängelse var istället den provokation från offret som till viss del föregått handlingen. Skadan offret åsamkats var direkt livshotande och krävde akut vård.¹⁸³

I gruppen manliga gärningsmän¹⁸⁴ kan ett liknande fall nämnas. Ett bråk i en lägenhet mellan två män slutade med att den ena högg den andra i ryggen med en kniv med ett hugg. Hugget punkterade offrets lungsäck och orsakade en mindre blödning i lungsäcken, skador vilka krävde akut vård och

¹⁸² Se t.ex. Göta HovR mål B 3025-14, Lunds TR mål B 4931-12, Göta HovR mål B 1968-12, Svea HovR mål B 5924-14 och Svea HovR mål B 1452-14.

¹⁸³ Lunds TR mål B 4931-12. HovR över Skåne och Blekinge fastställde i stort sett enbart TR:ns dom förutom skadeståndet som sänktes. Jmf HovR över Skåne och Blekinge mål B 159-13.

¹⁸⁴ Se t.ex. HovR över Skåne och Blekinge mål B 3471-12, Göta HovR mål B 3025-14, HovR för västra Sverige mål B 2980-13, HovR för västra Sverige mål B 2134-14 och HovR för västra Sverige mål B 4098-13.

operation. Mannen dömdes till två års fängelse för grov misshandel.¹⁸⁵ Hovrätten konstaterar i fallet att:

"X har ett vårdbehov, bland annat till följd av ett omfattande narkotikamissbruk. Han har därför begärt att hovrätten ska inhämta ett kompletterande yttrande från frivården där förutsättningarna för att döma honom till skyddstillsyn i förening med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård, utreds. Brottets art i förening med det höga straffvärdet leder dock till bedömningen att kontraktsvård inte är ett tillräckligt ingripande alternativ. Någon annan påföljd än fängelse kan därför inte komma ifråga."¹⁸⁶

Det blir i de här fallen tydligt att domstolen inte anser sig ha något utrymme att beakta t.ex. skyddstillsyn och istället ligger fokus på offrets skador och gärningsmannens uppsåt. Straffvårderna i sig skiljer sig inte från övriga grupper, utan skillnaden ligger i domstolens argumentation kring de kvinnliga gärningsmännens situation eller snarare avsaknaden av den.

6.3. Försök till dråp & dråp

6.3.1. Introduktion

Försök till dråp och dråp leder in oss på rättsfall där uppsåtsbedömningen av naturliga skäl tar stor plats i domskälen. Ofta handlar det om att avgränsa brotten från försök till mord eller mord, eller för den delen från grövre former av misshandel. En tydlig tendens visade sig då de kvinnor som figurerar som gärningsmän i den här gruppen oftast begått brottet mot en nära anhörig, företrädesvis sin dåvarande partner, medan männens våld oftast drabbat en annan (bekant) man. En annan tendens som tydligt genomsyrade fallen med kvinnliga gärningsmän var domstolarnas argumentationer kring och beaktande av 29 kap. 3 § BrB vid straffmätningen, vilket inte skedde i de flesta fall där en man stod som gärningsman.

6.3.2. Kvinnor som inte menar det de säger

Gruppen gärningsmän som uttalat under angreppet att de ska döda offret¹⁸⁷ kan här illustreras med ett citat från ett rättsfall

¹⁸⁵ Göta HovR mål B 3025-14.

¹⁸⁶ Göta HovR mål B 3025-14, s. 7.

¹⁸⁷ Se t.ex. Svea HovR mål B 108-08, Svea HovR mål B 11381-13 och HovR för Västra Sverige mål B 5234-13.

där frivården gjort ett yttrande hovrätten ansluter sig till, nämligen att *"X sedan lång tid tillbaka har ett narkotikamissbruk och psykiska problem, att gärningen är helt kopplad till dessa problem"*.¹⁸⁸ Kvinnan ifråga hade knivhuggit sin dåvarande pojkvän i knäet och i armhålan i samband med ett gräl. Tingsrätten anför angående ett vittnesmål, där vittnet sett gärningsmannen slagit och sparkat på det blödande offret samt skrikit upprepade gånger att hon skulle döda honom, att vittnets uppgifter *"kan inte tolkas som något annat än att X ville döda Y, även om hon inte riktigt menade det och har ångrat sig efteråt"*.¹⁸⁹ Kvinnan, som varit arton år vid händelsen, dömdes av hovrätten till skyddstillsyn i kombination med kontraktsvård.¹⁹⁰

Det står klart att uttalanden vid gärningen i kombination med lindriga skador tycks betyda att kvinnan inte försökt ha ihjäl sitt offer, trots knivvåld mot vitala kroppsdelar på offret. Istället ser domstolen till gärningsmannens förutsättningar och finner alkoholpåverkan samt missbruk av narkotika. Kvinnorna tycks, enligt domstolarna, inte riktigt ha menat det de sa under sina handlingar och i ett fall sänkte domstolen rubriceringen från försök till dråp till grov misshandel. Kvinnan i fallet högg offret sju gånger med kniv men domstolen ansåg inte att det förelegat ett uppsåt att döda.¹⁹¹ Detta blir en intressant kontrast mot gruppen män nedan, där domstolarna ofta når något andra slutsatser.

6.3.3. Män som menar vad de säger

Något som blir tydligt är också hur kvinnor och män bedöms olika även här, vad gäller deras uppsåt vid en domstolsbedömning av yttranden som görs i samband med gärningen. Genom att jämföra ett fall här med ett ovan citerat som rubricerats som grov misshandel ämnas försöka påvisa denna tendens som återspeglades i flertalet rättsfall där gärningsmannen enligt vittnesuppgifter eller offret självt yttrat sig vid gärningen.

T.ex. kan anföras ett rättsfall där en man som måttat flera hugg mot en annan mans hals men där offrets skador blev lindriga dömdes till fyra års fängelse av hovrätten för försök till dråp

¹⁸⁸ HovR för Västra Sverige mål B 5234-13, s. 3-4.

¹⁸⁹ Göteborgs tingsrätt mål B 2226-13, s. 6-8, citat från s. 7.

¹⁹⁰ HovR för Västra Sverige mål B 5234-13.

¹⁹¹ Svea HovR mål B 11381-13.

och försök till misshandel, då mannen tidigare samma kväll även försökt skalla offret. Båda männen var alkoholpåverkade vid gärningsögonblicket. Offret fick enbart några rispor på halsen.¹⁹² En tillförordnad hovrättsassessor var skiljaktig och menade att knivhuggen skulle bedömas som grov misshandel, eftersom uppsåtet att faktiskt döda offret inte kunde anses vara styrkt enbart utifrån att mannen huggit mot vitala delar av kroppen samt skrikit något i stil med "*jag ska döda dig*".¹⁹³

Rättsfallet kan jämföras med ovan refererade rättsfall gällande grov misshandel, där kvinnan huggit en jaktkniv i en väninnas huvud och, liksom den manliga gärningsmannen i förevarande fall, skrikit till offret att hon skulle döda henne. Ändå har brottet getts en annan (allvarligare) rubricering och ett straffvärde motsvarande fyra års fängelse jämfört med ett år och sex månader som kvinnans straff bedömdes till. I båda fallen har offret undkommit med lindriga sårskador, trots knivhugg riktade mot vitala delar av kroppen. Gärningarna har begåtts mot bekanta personer i gärningsmannens hem och både den manliga och den kvinnliga gärningsmannen har, vid gärningstillfället, verbalt uttryckt att de vill döda offret. Vad är det egentligen som gör att straffvärdena för handlingarna enligt domstolarna skiljer sig åt med två år och sex månader? Och varför ansågs inte kvinnan mena vad hon sa, när mannen antogs göra det?

6.3.4. Alkoholpåverkade män

Det verkar råda en viss oenighet inom hovrättspraxis gällande gärningsmän som är alkoholpåverkade vid gärningstillfället. Flertalet av kvinnorna ursäktas ofta av att de vid gärningen var alkoholpåverkade¹⁹⁴ vilket anses innebära att de saknar erforderligt uppsåt att döda sitt offer. Men praxis uppvisar även en mängd fall där även kraftig berusning inte diskuterats vidare angående gärningsmannens uppsåt eller själva agerandet i sig. Den senare gruppen består till övervägande del av män, som genom att ställas mot varandra kan påvisa skillnader som uppstår inom gruppen manliga gärningsmän vid beaktande av gärningsmannens alkoholpåverkan eller inte.

¹⁹² Göta HovR mål B 391-01 och JI (2001).

¹⁹³ Göta HovR mål B 391-01, aktbilaga 27. Jfr HovR över Skåne och Blekinge mål B 1857-13.

¹⁹⁴ Se t.ex. Svea HovR, mål B 830-12, Svea HovR mål B 108-08, Svea HovR mål B 11381-13 och HovR för Västra Sverige mål B 5234-13.

En man dömdes av hovrätten till försök till dråp, då han utdelat yxhugg mot en annan mans huvud samt minst ett knytnävsslag.¹⁹⁵ Det som föranledde angreppet var enligt utredningen att offret utfört oralsex på gärningsmannens sambo, vilket gärningsmannen påkom. Mannen fälldes först i tingsrätten för grov misshandel till tre års fängelse. En djupt oenig hovrätt nedrubricerade gärningen till försök till dråp och dömdes mannen till 4 år och sex månaders fängelse.¹⁹⁶ Att alla inblandade parter "*var mer eller mindre kraftigt alkoholpåverkade*"¹⁹⁷ (och således också gärningsmannen) var ingenting som diskuterades i domskälen avseende gärningsmannens uppsåt eller agerande, varken i tingsrätten eller hovrätten.¹⁹⁸

Alltså, även om gärningsmannen och övriga inblandade var t.o.m. kraftigt alkoholpåverkade så spelade det ingen roll. Istället sågs gärningen frikopplad från det faktumet.

Det gjorde det däremot i nästkommande fall. I detta fall avled offret efter att ha förlorat i stort sett allt blod efter ett knivhugg i bröstet, utdelat av en man som velat avhysa honom från sin bostad. Både gärningsman och offer var synnerligen berusade vid gärningstillfället. Gärningsmannen påstod att han hotat offret med kniven för att denne skulle lämna lägenheten och när offret börjat vifta med armarna i lägenhetshallen hade de trillat omkull med följderna att offret fått kniven i sig. Rättsintyg och sakkunnig ansåg inte att skadan kunde ha orsakats av ett fall, varvid tingsrätten dömdes mannen för mord till tio års fängelse. Tingsrätten diskuterade inte huruvida gärningsmannens alkoholpåverkan kunde ha inverkat vid dess uppsåtsbedömning. Det gjorde istället hovrätten, som nedrubricerade gärningen till dråp, huvudsakligen p.g.a. att de båda männen var berusade och de därför kunde ha rört sig på ett mer oförutsebart sätt än vid nyktert tillstånd. Med anledning av det kunde hovrätten inte fastställa att gärningsmannen faktiskt siktat mot offrets hjärta. Hovrätten sänkte straffet till sju års fängelse.¹⁹⁹

Och visst, det finns fler skillnader än likheter med de två presenterade fallen. Men de kan ändå ses i ljuset av att det

¹⁹⁵ Svea HovR mål B 5270-12.

¹⁹⁶ Svea HovR mål B 5270-12, s. 5.

¹⁹⁷ Nyköpings TR mål B 930-12, s. 9.

¹⁹⁸ I tingsrättens dom nämns endast detta inledningsvis i domskälen och då i förhållande till vittnesuppgifternas trovärdighet från den aktuella kvällen.

¹⁹⁹ Svea HovR mål B 1686-08.

gynnade en av dem att vara alkoholpåverkad vid uppsåtsbedömningen, medan det inte ens diskuterades i den andra mannens fall. Trots allt blir den stora frågan varför en berusad man skulle kunna sikta bättre vid alkoholpåverkan än en annan. Detta signalerar olikheter som inte kan kopplas direkt till gärningsmannens kön, utan snarare tycks bero på domstolarna i sig.

Jämfört med berusade kvinnor kan dock noteras att alkoholpåverkade kvinnors ageranden oftare tycks rubriceras som grov misshandel²⁰⁰ än mäns, även om sakomständigheterna i rättsfallen i stort påminner om varandra.

6.3.5. Kvinnor i nöd

Något som står klart efter att ha granskat flera fall av dråp där en kvinna agerat gärningsman är att domstolarna ofta beaktar 29 kap. 3 § 5 p. vid straffmätningen, efter att ha prövat en nödvärnsinvändning enligt 24 kap. BrB. Kanske anses det mer motiverat i fall med kvinnor som gärningsmän, då nödvärnsinvändningar ofta görs och tas fasta på. Något som kan noteras är även en återkommande diskussion kring fysisk styrka, där det noteras vikt och längd både på offer och kvinna i de fall där en kvinna dödat en man. Diskussionen uppstår i samband med nödvärnsinvändningar men särskiljer sig ändå från övriga fall där en man dödat en annan man eller kvinna. Domstolar tycks vilka poängtera att en fysiskt underlägsen kvinna kan ha större anledning att känna sig hotad och alltså idka våld, än män generellt. Detta innebär givetvis att fall där en man varit fysiskt underlägsen en annan man inte uppmärksammas i domskälen.

Gruppen kan representeras av följande fall: en kvinna dömdes till villkorlig dom av tingsrätten för bedrägeri, som efter att ha drogat en man med sömnmedel slagit ihjäl honom med en yxa och en hammare. Därefter hade hon undanröjt vapnen såväl som sängtextilier, tagit mannens kreditkort (som senare användes för uttag), kontanter och åkt därifrån i hans bil. Åtalet för mord ogillades, då tingsrätten funnit att en nödvärnssituation förelegat.²⁰¹ Tingsrätten la vid nödvärnsbedömningen vikt vid att gärningsmannen var avsevärt mindre fysiskt än offret:

²⁰⁰ Se tex. Svea HovR mål B 108-08 och Svea HovR mål B 11381-13.

²⁰¹ Värmlands TR mål B 3420-08.

"Av betydelse för hur kraftigt våld X varit berättigad att tillgripa är också att X varit fysiskt underlägsen Y. Denne var 195 cm lång och vägde 95 kg, medan X är 165 cm och väger något över 50 kg."²⁰²

En djupt oenig hovrätt fann dock inte att nödvärnsexcess låg för handen, utan dömde istället kvinnan för dråp och bedrägeri till sex års fängelse. Straffvärdet bestämdes efter beaktande av 29 kap. 3 § 5 p. BrB, vilket innebar ett lägre straffvärde.²⁰³ Fyra skiljaktiga meningar anfördes i hovrätten. Två hovrättsråd menade att dråp inte kunde styrkas medan två nämndemän anförde att straffet borde uppgå till åtta istället för sex år.²⁰⁴

Ett annat fall som visar tydligt domstolens syn på kvinnliga gärningsmän inom denna grupp är ett fall där gärningsmannen agerat mitt i natten hos mannen hon låg i skilsmässa med. Gärningsmannen hade släckt ned hela lägenheten förutom två svaga lampor, tagit på sig plasthandskar, dragit ur telefonerna och packat ner alla knivar förutom en, vilken senare användes för att döda mannen. Åtalet gällde mord. Dagen innan hade kvinnan, enligt vittnesuppgifter från de gemensamma barnen, fått reda på att mannen hade träffat en ny kvinna. Tingsrätten bedömde kvinnans nödvärnsinvändning och ansåg att våldet i sig (det dödande knivhugget), beaktat att mannen var mycket större än henne, inte var uppenbart oförsvarligt. Kvinnan fälldes således inte för dödandet, p.g.a. 24 kap 6§ BrB, utan dömdes för grov misshandel till ett års fängelse då domstolen även beaktade 29 kap. 3 § 1 st 5 p. BrB vid straffmätningen.²⁰⁵ Vid bedömningen anger tingsrätten bl.a. att "*han var dessutom mycket större och kraftigare än hon*".²⁰⁶ Hovrätten dömde istället kvinnan för dråp, dock till tre års fängelse efter beaktande av 29 kap. 3 § 1 st 5 p. BrB. Även hovrätten noterade att "*Y var betydligt längre och tyngre än X*".²⁰⁷

Det finns även fall där domstolen vägt in att offret innan brottet gjort sexuella närmanden. I de fallen har denna sorts provokation inverkat mildrande på såväl rubricering som straffmätning för gärningsmannens del. Detta kan dock utläsas i andra rättsfall med gärningsmän av båda könen och ter sig därmed inte unikt för de kvinnliga gärningsmännen i sig.

²⁰² Värmlands TR mål B 3420-08, s. 77.

²⁰³ HovR för västra Sverige mål B 1045-09, s. 10-11.

²⁰⁴ HovR för västra Sverige mål B 1045-09, aktbilaga 101.

²⁰⁵ Attunda TR mål B 3458-10.

²⁰⁶ Attunda TR mål B 3458-10, citat från s. 12.

²⁰⁷ Svea HovR mål B 9725-10, s. 5.

6.4. Försök till mord & mord

6.4.1. Introduktion

Mord är det allvarligaste brottet inom gruppen brott mot person man kan begå enligt svensk gällande rätt. Här finner vi, enligt ovan presenterad statistik²⁰⁸, få kvinnor som fälls för mord, men desto fler för försöksbrottet försök till mord. Det finns dock fall, vilket gjort en viss jämförelse möjlig.

6.4.2. Den förtryckta kvinna som hämnas

En kvinna dödade sin man med sextiofyra knivhugg, inledningsvis då denne sov. Enligt utlåtande från rättsläkaren kan händelseförloppet varat mellan trettio till sextio minuter, då mannen utifrån avvärjningsskador på bl.a. armarna tycks ha satt sig till våldsamt motvärn. Mannen hade under flera års tid misshandlat kvinnan psykiskt och fysiskt och tidigare samma kväll hade han återigen agerat våldsamt.²⁰⁹

Denna är på intet sätt en unik historia inom kategorin²¹⁰. Många av de kvinnor som dödat har mördat en sambo eller äkta man i hemmet genom knivhugg, och i flertalet av dessa fall har tidigare dokumenterat våld förelegat. Något som fallen synes ha gemensamt är att kvinnans situation, då sambon eller maken agerat plågoande under lång tid, inte tycks påverka bedömningen.

Tingsrätten anförde i ovan angivna fall bl.a. att:

”Tingsrätten anser inte att det finns skäl att betvivla de uppgifter som X lämnat om Y:s ”två personligheter”, vilka uppgifter dessutom stöds av vittnesbevisning i målet, samt att han utsatt henne för såväl fysiskt våld som allvarlig psykisk och social press under lång tid, vilket förvärrades under Y:s sista tid.”²¹¹

Hovrätten, som omrubricerade gärningen från dråp till mord, angav i sina domskäl angående gärningsmannens psykiska tillstånd att:

”För ett annat ställningstagande talar vad som genom den rättspsykiatriska undersökningen framkommit om att X haft ett långvarigt psykiskt stresstillstånd och att hon i gärningsögonblicket befunnit sig i ett psykiskt undantagstillstånd med starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt

²⁰⁸ Se avsnitt 2.4.2.

²⁰⁹ HovR för västra Sverige mål B 2291-07. Jfr Halmstads TR mål B 2384-06.

²¹⁰ HovR för nedre Norrland mål B 1137-12,

²¹¹ Halmstads TR mål B 2384-06, s. 24.

handlande. Den omständigheten är dock inte tillräcklig för att bedöma gärningen som mindre grov.”²¹²

Inom denna grupp tycks män och kvinnor bedömas lika, rättsligt sett, trots att det i få fall förekommit våld av kvinnligt offer mot manlig gärningsman. När en man mördar en närstående kvinna i hemmet anføres som regel nödvärnsinvändningar, men skillnaden här synes vara dokumentationen av tidigare våld. Kvinnorna, vilka fallit offer eller mördat, utgör en majoritet där de varit våldsoffer i tidigare skeden i förhållandet, d.v.s. innan mordet begicks.

6.4.3. Galna gärningsmän

Hur ses då på gärningsmän som vid gärningstillfället ansetts ha lidit av en allvarlig psykisk störning?

I ett rättsfall försökte en man kväva sin hustru med en kudde en vardagsmorgon. Kvinnan lyckades ta sig loss två gånger och skrek efter parets ena tonårsson som hade rummet intill makarnas sovrum. Strax innan sonen kom avbröt mannen angreppet. Hans avsikt enligt honom själv var att sönerna skulle ha det bättre utan sina föräldrar. Han skulle därför först ta livet av hustrun och sedan sig själv. Tingsrätten fann att mannen saknat uppsåt till gärningen, bl.a. eftersom han vid gärningstillfället lidit av en allvarlig psykisk störning, varvid han inte kunde åtalas för brottet.²¹³ Hovrätten fann att mannen vid gärningstillfället lidit av en psykisk störning men inte saknat uppsåt. Med beaktande av 29 kap. 3 § 2 p. BrB dömdes dock mannen för försök till mord till skyddstillsyn, då fängelseförbud enligt 30 kap 6 § BrB ansågs föreligga.²¹⁴

Detta kanske inte är så uppseendeväckande vid *försök* till mord, där gärningsmannen lidit av en allvarlig psykisk störning. Vid *fullbordat* brott, d.v.s. mord, finns det dock ett fall som utskiljer sig från övriga fall.

Det uppseendeväckande fallet är det där en kvinna mördade en äldre kvinna med en hammare. Både tingsrätten och hovrätten kom fram till att gärningen skulle rubriceras till mord men fängelseförbudet i 30 kap. 6 § BrB inträdde och kvinnan dömdes till skyddstillsyn då hon vid gärningsögonblicket ansågs ha lidit av en allvarlig psykisk störning och påstod att

²¹² HovR för västra Sverige mål B 2291-07, s. 4-5.

²¹³ Blekinge TR mål B 1602-14.

²¹⁴ HovR över Skåne och Blekinge mål B 3046-14.

hon inte mindes händelsen.²¹⁵ Detta efter att ha fått i uppdrag av den äldre kvinnan att låna hennes kort för att ta ut pengar till denne då hon fick läggas in på sjukhus. Gärningsmannen tog ut pengar till den äldre kvinnan och därefter tömde hon kontot. Pengarna använde hon bl.a. till att betala av en skuld och ge två bekanta lån.²¹⁶ Det mest uppseendeväckande med fallet är givetvis påföljden, då gärningsmannen fälldes för mord. Istället för fängelse lämnade hon den dagen rättssalen som en fri kvinna.

De övriga fall som granskas visar annars tydligt en tendens att när gärningsmannen bedömts ha lidit av en allvarlig psykisk störning vid gärningstillfället, påverkar det uppsåtfrågan. Ofta finner domstolen att uppsåtet inte räcker för mord, och nedrubricerar gärningen till t.ex. dråp eller grov misshandel. I andra fall godtar inte domstolen det rättspsykiatriska utlåtandet och dömer gärningsmannen till fängelse, oaktat 30 kap. 6 § BrB.

6.4.4. Manliga mördarmaskiner

"Det har varit fråga om ett kraftigt och närmast besinningslöst våld som orsakat Y flera var för sig allvarliga skador. Vid bedömning av gärningens straffvärde måste det anses särskilt försvårande att merparten av det omfattande våld som utövats har skett när Y varit helt ur stånd att försvara sig och att X även fortsatt misshandeln sedan två av de övriga festdeltagarna påbörjat insatser för att försöka rädda Y:s liv. [...] [A]lldeles klart att misshandeln har utövats i flera omgångar under ett förhållandevis utdraget händelseförlopp och att X sålunda haft flera möjligheter att besinna sig. Med hänsyn till det omfattande våld som utövats och de uttalanden som X gjort såväl under som efter misshandeln råder det enligt hovrättens mening inte någon tvekan om att X, inte bara varit likgiltig inför följderna av sitt handlande, utan att han haft för avsikt att bringa Y om livet."²¹⁷

Trots det något speciella namnet på gruppen återfinns denna kanske allmänna uppfattning om manliga mördare i t.ex. Christies idealiske gärningsmannateori. Män, kyliga män, aggressiva män, som mördar.

I ovan citerade dom hade gärningsmannen bråkat med en annan man på en fest. Grälet urartade och gärningsmannen slog ihjäl den andra mannen. Mannen ifråga dömdes till arton års fängelse för mord.²¹⁸ I ett annat fall slog, knivhögg och sköt två bröder ihjäl en man som de hamnat i bråk med tidigare

²¹⁵ Göteborgs TR mål B 5771-01 och HovR för västra Sverige mål B 1274-02.

²¹⁶ Göteborgs TR mål B 5771-01.

²¹⁷ Göta HovR mål B 612-15, s. 4.

²¹⁸ Göta HovR mål B 612-15.

under kvällen. Bröderna, födda -93 samt -96, dömdes till tolv års fängelse respektive ungdomsvård tre år och sex månader.²¹⁹

Det grova våldet blir särskilt framträdande inom denna grupp. Ofta rör det sig om dödsskjutningar²²⁰ eller om att gärningsmannen misshandlar sitt offer till döds, med eller utan tillhygge²²¹. Gemensamt är att offret många gånger har flera livshotande skador, att gärningen tycks ha begåtts utstuderat och vid dödsmisshandel ofta utförts under en längre tid.

6.4.5. Den mördande narkomanen

Man märker även av en viss ambivalens hos domstolarna vad gäller narkomaner i socialt utanförskap. I fall där andra kvinnor dömts för grov misshandel döms vissa missbrukare, i liknande fall, för grövre brottsrubriceringar. Det kan ofta läsas mellan raderna eller uttryckas klart och tydligt i domskälen att gärningsmannen haft ett pågående missbruk.

I ett fall knivhögg en kvinna en man i bröstet. Det framkommer även att kvinnan i fråga blivit vräkt från sin lägenhet, missbrukade alkohol och amfetamin och vid gärningstillfället bodde i en husvagn. Hugget utdelades mot mannens vänstra sida av bröstkorgen och åsamkade denne stora skador. Men det intressanta i rättsfallet är inte detta i sig.

Domstolen argumenterar endast kring likgiltighetsuppsåt utifrån offrets skador. Hovrätten stödjer merparten av domskälen i ett uttalande av en läkare. Där anges bl.a. att:

"Genom överläkaren Z:s vittnesmål är det utrett att ett knivhugg av det slag som X har utdelat innebär en avsevärd risk för en dödlig utgång. I detta fall har denna risk tydligt manifesterats i de livshotande skador som Y tillfogats genom våldet. När X på sätt som skett huggit mot Y:s bål med en skarp kniv måste det för henne ha varit uppenbart att det fanns en uppenbar risk för att Y skulle kunna dödas. Att Y, trots insikten om den höga sannolikheten för en dödlig utgång, huggit Y i bröstet talar med styrka för att denna risk inte för henne har utgjort något relevant skäl att avstå från gärningen."²²²

Det kanske låter som en rimlig slutsats vid första anblick, men samtidigt bör även ses till andra fall, där knivhugg mot t.ex.

²¹⁹ HovR för västra Sverige mål B 3856-14.

²²⁰ Se t.ex. HovR över Skåne och Blekinge mål B 2385-12, Göta HovR mål B 263-15 och HovR för västra Sverige mål B 2811-14.

²²¹ Se t.ex. HovR för västra Sverige mål B 3856-14, HovR för nedre Norrland mål B 813-14 och Göta HovR mål B 612-15.

²²² Svea HovR mål B 10137-04, s. 3-4 och Södertälje TR mål B 1703-04, s. 4.

huvud inte ansetts vara försök till mord.²²³ Då domstolen inte tycks ha baserat sin bedömning på något ytterligare är det svårt att förstå vad skillnaderna fallen emellan egentligen består i.

Ofta uppger gärningsmännen att de är påverkade vid gärningsögonblicket och offret är ofta någon som gärningsmannen känner sedan tidigare.²²⁴

6.4.6. Svartsjuka män

Inom denna grupp återfinns män som mördar kvinnor de antingen har eller har haft en relation med.²²⁵

Många gånger rör det som om knivvåld²²⁶, så som i ett fall från Göta hovrätt:

*"X har den 5 september 2014 sökt upp Y i hennes bostad [...] i Karlskoga, där hon befann sig med sin minderårige son Z och deras hund. X har därefter tagit fram en kökskniv och använt den för att skära/hugga med den mot Y. X har i trapphuset till Y:s bostad dödat Y genom att skära med kniven över hennes hals så att bl.a. halskärl och struplock skurits av, utdela flera hugg med kniven som träffat hennes rygg, trycka kniven mot hennes buk samt skära med kniven i hennes ansikte och händer. - Z bevittnade händelsen."*²²⁷

Gärningsmannen i ovan citerade fall dömdes till livstids fängelse, vilket inte är något ovanligt inom denna grupp. Ofta finns försvårande omständigheter som gör att livstidsstraffet anses befogat.

Svartsjuka gärningsmäns våld kan även drabba en f.d. flickväns nya partner. Så var fallet i ett rättsfall där en tjugoårig man under falsk identitet lyckades få fram information om sin f.d. flickväns nya pojkvän, vilken han senare åkte hem till och mördade med ett fyrtiotal knivhugg. Tingsrätten ansåg att han skulle dömas till livstid, men gärningsmannens ringa ålder

²²³ Jfr Svea HovR mål B 108-08, refererat i avsnitt 6.2.3. ovan.

²²⁴ Se bl.a. Svea HovR mål B 5498-14 och Svea HovR mål B 10137-04.

²²⁵ Se t.ex. Göta HovR mål B 3541-14, Svea HovR mål B 318-15, Södertälje TR mål B 1438-13, Göta HovR mål B 2290-04, Svea HovR mål B 6099-08, Svea HovR mål B 2341-07 och HovR för västra Sverige mål B 4677-13.

²²⁶ Se t.ex. Göta HovR mål B 3541-14, Södertälje TR mål B 1438-13 och Göta HovR mål B 1962-11.

²²⁷ Göta HovR mål B 3541-14, citat från Örebros TR mål B 4289-14, s. 4.

innebar att straffets längd utsattes till tio års fängelse istället.²²⁸

Denna subgrupp av gärningsmän kan med fördel jämföras med nästkommande subgrupp, svartsjuka kvinnor, och en diskussion avseende denna grupp återfinns i nästa avsnitt.

6.4.7. Svartsjuka kvinnor

Avslutningsvis finner vi denna grupp kvinnor, vars motiv befunnits kopplat till en man, som kvinnorna antingen hade haft en relation med strax innan eller hade en pågående relation med vid gärningen.

Ett känt fall inom denna subgrupp av mörderskor är styckmordet i Askersund, där en ung kvinna mördade sin rival i ett svartsjukedrama samt styckade kroppen. Därefter spred hon ut likdelarna i ett skogsområde.²²⁹ Tingsrätten dömde kvinnan till fängelse, varav fjorton år för mordet och sammanvägt med griftefridsbrottet totalt sexton år.²³⁰ En enhällig hovrätt ändrade tingsrättsdomen och dömde istället kvinnan till livstids fängelse, bl.a. därför att händelseförloppet varit utdraget och gärningsmannen använts flera olika vapen för att ha ihjäl sitt offer.²³¹ I både tingsrätten och hovrätten diskuteras gärningsmannens relation till den man som hon haft en relativt utdragen och svajande relation med, en man som även haft en relation med offret under flera år. Gärningsmannen angav själv som motiv²³² att hon ville skrämja bort den andra kvinnan från mannen.²³³ Detta är ett ovanligt fall på grund av själva styckningen, men att kvinnor har haft svartsjuka som motiv vid mord är mycket sällsynt. Endast i två funna fall under 2000-talet, rubricerade som *försök till mord*, har gärningsmannen, vittnen eller domskälen angivit svartsjuka som motiv.²³⁴

Vad gäller svartsjuka gärningsmän, såväl män som kvinnan i ovan refererade rättsfall, finns fler likheter än i många andra

²²⁸ HovR över Skåne och Blekinge mål B 2462-07.

²²⁹ Göta HovR mål B 93-15.

²³⁰ Örebro TR mål B 3086-14.

²³¹ Göta HovR mål B 93-15.

²³² Gärningsmannen själv uppgav under rättsprocesserna att hon inte avsett att döda offret, utan enbart skada/skrämja henne.

²³³ Se Göta HovR mål B 93-15 och Örebro TR mål B 3086-14.

²³⁴ Se HovR över Skåne och Blekinge mål B 1915-14 och Svea HovR mål B 11351-13.

av de behandlade subgrupperna och så även i domstolens argumentationer. Dock är det märkligt att svartsjuka inte anges uttryckligen i fler av de mordfall där en kvinna agerat gärningsman. Man kan spekulera i varför. Eventuellt finns två olika anledningar till frånsaknaden av detta motiv; antingen mördar inte kvinnor p.g.a. svartsjuka, eller så anges inte detta uttryckligen i domarna. Dessutom bör noteras att långt fler män döms för mord än kvinnor. Svartsjuka som motiv tycks vara något domstolarna tar fasta på när en man stått som gärningsman och inom gruppen män blir också de rättsliga bedömningarna avsevärt likriktade med beaktande av straffens längd, domstolarnas argumentation i domskälen m.m.

Sammanfattning

Hur våldsbrottslingar bedöms av svenska domstolar är givetvis en oerhört komplex fråga. Dock öppnar den upp för granskningar av varierande art, vilket resulterat i de olika subgrupperna. Utifrån de granskade rättsfallen i diskursen står i alla fall klart att vissa skillnader finns, vilka tycks bero på gärningsmannens kön. Subgrupperna kommer analyseras och jämföras i den avslutande analysen nedan²³⁵, varför ingen vidare sammanfattning här görs.

7. Analys

7.1. Introduktion

En analys är nu på sin plats och följande analys kommer att utgå ifrån huvudfrågan; Särbehandlas kvinnliga våldsutövare av rättssamhället på ett sådant sätt att termen kvinnorabatt får anses vara befogad?

För att analysera detta har fem underfrågor²³⁶ valts, fråga a-e i avsnitt 1.2., vilka nedan kommer diskuteras var för sig. Därefter sker en avslutande reflektion och summering över de resultat som kunnat utläsas utifrån huvudfrågan.

²³⁵ Se avsnitt 7.6. nedan.

²³⁶ Se frågorna a-e, avsnitt 1.2

7.2. Hur har kvinnliga våldsbrottslingar bemötts av rättsväsendet genom svensk historia och hur ser den faktiska situationen ut angående kvinnors kriminalitet?

För att förstå vår samtid och speciellt könsstereotyper bör ett historiskt perspektiv anläggas. På så sätt kan någon slags utveckling följas och tendenser som figurerar idag sättas i ett sammanhang.

Aggressivitet har tillskrivits män. Under 1600-talet fanns inte ens en kriminalisering av kvinnors våld inom äktenskapet, det var endast mannens våld som var straffbart. Däremot skulle kvinnorna tåla detta i stor utsträckning, då visst våld tycks ha ansetts i det närmsta naturligt. Kvinnor var inte heller våldsamma under senare århundraden, i alla fall inte enligt dåtidens domstolar vilka i en hel del fall under sent 1800-tal frikände kvinnor när de stod åtalade för grövre våldsbrott. Våldet ansågs inte vara kvinnligt, det föll utanför den kvinnliga naturen. Just den kvinnliga naturen diskuterades även av samtidens kriminologer, så som Lombroso, och kriminella kvinnor ansågs i det närmsta omänskliga.

Förändringar har dock skett. Idag gäller samma lag för kvinnor och män, oaktat kön, och man eftersträvar likhet inför lagen i svenska domstolar. Samtidigt är majoriteten av de som begår våldsbrott män, och många gånger infinner sig en kvinna i rättssalen i egenskap av offer.

Det finns olika perspektiv på hur kvinnor urskiljer sig inom rättssystemet. Ovan nämnda offerkultur har stärkts genom den intensiva debatten om mäns våld mot kvinnor. Man kan anse att kvinnor anses vara offer även i egenskap av gärningsman, då motiv och bakgrund nagelfars efter möjliga anledningar till kvinnans aggressiva beteende. Enligt samma synsätt befästs synen på kvinnan som passiv och icke-aggressiv genom den särbehandling hon får utstå.

Kvinnor är inte våldsamma, sett till kriminalstatistiken, åtminstone inte i närheten av män. Dock kan det vara av värde att tala om olika sorters aggressivitet, nämligen den som befästs utåt i form av våld och den som istället vänds inåt mot personen själv. Inåtvänd aggressivitet är t.ex. självskadebeteenden, så som att skära sig, ätstörningar och att låta människor utnyttja en. Detta tycks stämma in på bilden av unga kvinnor idag, medan unga män i det närmsta antas visa viss våldsamhet. Samhället reagerar också snabbare på

våldsamma unga kvinnor, och stödinsatser så som placeringar genomförs snabbare om det gäller än ung kvinna än en ung man.

I vår samtid ser vi möjligtvis en ökning av våldsbrott bland just unga kvinnor. De som menar att ökningen är faktisk menar att en ökad jämställdhet kan ha inverkat, de som menar att ökningen inte är reell anser istället att den beror på förändrade utformningar av brottsrubriceringar, anmälningssbenägenheter etc., alltså motargument som kan användas generellt vid olika framförallt ökning av anmälningar i svensk kriminalstatistik. Förekomsten av tjejgäng som härjar synes dock vara en ny företeelse i Sverige och med tanke på frekvens och spridning ett fenomen som vi lär ser mer av.

Det kan konstateras att män till stor del äger våldet och har så gjort genom historien. De få kvinnor som begår våldsbrott bryter av mot de normer kring våld och även mot könsstereotyper på ett sådant sätt att risken för en särbehandling ökar markant. Kvinnor förväntas inte begå våldsbrott, speciellt inte grova sådana. Kön har betydelse; det har haft det genom den svenska historien. Rester av det patriarkala samhället tycks kunna spåras även i vår moderna och mer jämställda tid, och kvinnligt våld är helt klart något som förbryllat och förbryllar.

7.3. Vilka legitima skäl till särbehandling vid straffmätning och påföljdsval finns inom gällande rätt?

Vid straffmätning och påföljdsval finns möjligheter till en legal särbehandling, då prövningen vid straffmätning såväl som påföljdsval ska ske individuellt, d.v.s. utifrån handlingen i sig men även utifrån egenskaper och förutsättningar för gärningsmannen.

Vid straffmätningen beaktas bl.a. 29 kap. 3 § BrB. Det intressanta med punkterna i paragrafen är att vissa av dem verkar korrelera synnerligen väl med synen på kvinnor som begår våldsbrott.

För att illustrera denna ståndpunkt med ett exempel: En kvinna bråkar med sin man. Han blir under bråket hotfull och kvinnan blir rädd. Det slutar med att kvinnan hugger ihjäl mannen när denne sover. Vid domstolsprövningen

framkommer att kvinnan under en längre tid blivit psykiskt och fysiskt misshandlad av mannen.

Om vi ser till den första punkten i 29 kap 3 § BrB kan brottet mycket väl ha föranletts av ett kränkande beteende. Det kanske är mindre intressant. Punkt två behandlar allvarligt psykiskt störda gärningsmän och liksom framkommit ovan bedöms kvinnor oftare ha lidit av en sådan än män. Punkt tre och fyra har knappt berörts alls av ovan angivna praxis, men punkten fem i paragrafen är ytterst intressant. Punkt fem behandlar nämligen nödvärn och enligt behandlad praxis ovan är detta en punkt som berörs i de flesta fall där en kvinna begått våldshandlingar mot en man. Det tycks snarare vara standard att antingen beakta föregående handlingar enligt 24 kap. (nödvärn) eller, när domstolen inte funnit tillräckligt stöd för detta, beakta den omständigheten i 29 kap. 3 § BrB. I vårt exempel ovan gör kvinnan en nödvärnsinvändning, då dödandet föranleddes av nödvärn. Domstolen anser inte att nödvärnsrätt förelegat enligt 24 kap. eftersom mannen sovit vid tidpunkten *men* kan istället beakta detta under 29 kap. 3 § 5 p. BrB. Även de s.k. billighetsskälerna i 29 kap. 5 § kan tyckas slå ojämnt, t.ex. utifrån att majoriteten av ensamstående med barn i t.ex. åldersgrupp 0-24 år är kvinnor. Vid s.k. tredjemanshänsyn bör det oftare bli aktuellt med detta i de fall där gärningsmannen är en kvinna. Kvinnor bedöms dessutom mer sällan återfalla i brottslighet än män, något som även det kan inverka på straffmätningen. Sociala faktorer och könsfördomar kan alltså komma att beaktas vid straffmätningen. Faktiska förhållanden, så som vårdnad om barn, är ej nog för att utgöra något bevis på legal särbehandling. Dock bör det ifrågasättas varför domstolarna vad gäller kvinnor åtalade för grova våldsbrott så ofta beaktar 29 kap. 3 § 5 p. BrB, när så inte görs i samma utsträckning gällande manliga åtalade.

Vad ska poängteras med det ovan anförda? Jo, om vi antar att kvinnor inte brukar våld eller förväntas bruka våld har vi en värld där män är våldsutövare och kvinnor offer. Kvinnor behöver alltså speciella motiv för att begå våldsbrott, då det inte är något kvinnor normalt gör. Liknande motiv behövs inte om en man begår handlingen, eftersom män vanligtvis brukar våld och det inte på något sätt strider mot mansrollen i samhället. Det finns ovan anförda studier som visar både att kvinnor i fler fall än män klassas som allvarligt psykiskt störda och visst underlag som ger för handen att kvinnors våld kräver motiv, där gärna en man får figurera i bakgrunden.

Vårt rättssystem är ett *normativt* system, därav bli det direkt felaktigt att beskriva det som objektivet och fristående. Den allmänna uppfattningen och gängse normer kring t.ex. kön är något som inte bara har lämnat rester i lagtexten utan naturligtvis någonting som påverkar alla rättens aktörer. Däremot kan det givetvis uppmärksammas och på så vis undgår man möjligtvis att låta fördomar påverka juridiska bedömningar. Frågan är hur nära jämställdhet man kan komma med ett rättssystem när samhället inte är jämställt och svensk lag ursprungligen bygger på manliga värderingar och traditioner.

7.4. Vilka är kvinnorna som begår våldsbrott och hur överensstämmer de med teorier om gärningsman och offer jämfört med våldsbrottslingar?

Kvinnor som begår våldsbrott tillhör inte någon specifik samhällsgrupp, även om forskning har visat att kvinnor liksom män påverkas av sin socioekonomiska situation. Om man utgår från undersökningar angående kvinnors mentala hälsa bör de kvinnor som begår grova våldsbrott i större utsträckning lida av allvarliga psykiska störningar. Samtidigt är det kanske en sanning med modifikation, sett till uppgifter från andra studier som visar att kvinnor lättare bedöms ha varit allvarligt psykiskt störda än män vid liknande handlingar, både av rättspsykiatriker men även i fristående bedömningar. T.ex. framkom i en undersökning med domare m.fl. i testgruppen, att fler ansåg att en kvinna var allvarligt psykiskt störd än en man i samma fiktiva fall, där den enda skillnaden utgjordes av gärningsmannens könstillhörighet.

Kopplat till kriminologen Niels Christies teorier om idealiska gärningsmän och offer finns flera intressanta aspekter. Enligt hans teorier är det idealiska offret typiskt sett en kvinna, liksom den idealiska gärningsmannen är en man. Christies teorier har publicerats på såväl Brå:s som Brottsoffermyndighetens hemsidor och på så sätt kan anses utgöra en del av den idag allmänt accepterade kriminologin inom området.

Det ideala offret Christie redogör för är anmärkningsvärt den syn på kvinnan och den *kvinnliga naturen* som återfunnits genom historien, d.v.s. en god omhändertagande person som är fysiskt svag och befinner sig på en vanlig plats vid en normal tidpunkt. Kort sagt, en skötsam, icke-äventyrlig, moderlig figur.

Om punkterna stämmer väl överens med någon som blivit utsatt för ett brott ernår brottsoffret offerstatus. Personen har drabbats av en gärningsmans handlingar.

Gärningsmannen, som av Christie angetts vara av manligt kön, är å andra sidan i det närmsta omänsklig. Denna kontrast blir viktig när man betraktar kvinnliga gärningsmän och speglar allmänhetens syn; när oskyldiga drabbas av en omänsklig ond gärningsman spär det på de båda rollerna och på så sätt byggs en märklig ordning upp. Enligt denna syn behöver en kvinna, för att vara en idealisk gärningsman, antingen bli en man eller åtminstone uppfylla de punkter Christie uppställer. Och även om en kvinna uppfyller samma kriterier som den idealiska gärningsmannen, lär hon inte bli betraktad på samma sätt. Våld är inte kvinnligt, det är manligt. Alltså bryter hon även mot könsrollerna och gängse samhälleliga normer.

Vad händer då när ett egentligen idealiskt offer begår ett brott? Christie menar att när gärningsman även kan ses som offer blir denne en icke-idealisk gärningsman. För att utgå från den ansatsen torde de flesta kvinnliga gärningsmän tendera mot att lätt ses även som offer. Domstolar söker efter motiv och en man finns de facto ofta med i bilden, reellt ofta som offer, då kvinnliga gärningsmän oftast utövar sitt våld mot närstående. Kan män inte uppnå offerstatus på samma sätt som kvinnor? Möjligtvis unga och gamla män, som lättare går att sortera in i Christies kriterier, men vuxna män passar inte så väl in.

Det man ofta glömmer är att även män kan vara små till växten och alltså klart fysiskt underlägsna en stor förövare. Eller ha svårt att värja sig, även om förövaren skulle vara svagare, om förövaren beväpnat sig med något tillhygge. Detta leder egentligen fram till frågan om inte offerrollen egentligen består av en kompott av mänskliga känslor, så som av utsatthet, rädsla och maktlöshet snarare än något allmänheten ska bedöma utifrån objektiva parametrar?

För att ändå besvara denna underfråga; teorier kring gärningsman och offer verkar korrelera oroväckande väl med stereotyperna för manligt och kvinnligt. Därav blir det svårt att se en kvinna som *enbart* gärningsman och inte även som ett offer på något sätt.

7.5. Vad kan påverka den rättsliga bedömningen; är lagen såväl som domarna objektiva?

Angående synen på gärningsman och offer är det något som är tydligast i samhället i stort och inte i rättsprocessen. Dock fann ändå en erfaren åklagare att hon ville poängtera att man ska döma lika, även om det är en kvinna som begått ett våldsbrott. Finns det någon grund till det?

Att diskutera objektivitet i stort under rättsprocessen är kanske något trubbigt, men angående våldsbrott med parametern kön kan vissa saker kommenteras särskilt. Domare är människor. Det är ett faktum. Därmed inte sagt att de inte kan inträda i en objektiv roll vid bedömningar. Objektivitet är och ska vara under pågående diskussion, så att subjektiva beteenden kan uppmärksammas och arbetas bort.

Gällande svenska domares objektivitet finns däremot i det närmsta ingen mer övergripande forskning att tillgå, även om mindre studier gjorts utifrån olika mer riktade infallsvinklar. T.ex. visade en studie att kvinnor med typiskt kvinnliga attraktiva attribut dömdes mildare än andra kvinnor. Likaså finns studien där domare, juriststudenter m.fl. skulle bedöma om gärningsmannen led av en allvarlig psykisk störning i samma fiktiva fall, vari versionen med en kvinna som gärningsman bedömdes lidit av en allvarlig psykisk störning enligt fler i testgruppen än om gärningsmannen angavs vara en man. Domarna i gruppen utmärkte sig särskilt på så vis att de dömde gärningsmannen av samma kön som de själv hårdare än gärningsmannen av motsatt kön. Ytterligare en studie visade att kvinnliga domare i Stockholms tingsrätt friade långt fler män vid våldtäktsmål än deras manliga kollegor.

Utifrån de här studierna finns det alltså klara indikationer på att kön är en faktor som har betydelse för svenska domare när de har att avgöra ett rättsfall.

7.6. Bedöms våldsbrottslingar lika av svenska domstolar och vilka tendenser hos domstolar kan utläsas i praxis?

Det finns såklart många olika spår inom detta breda område. Till att börja med kan konstateras att det relativt snabbt kunde uppmärksammas att viss kategorisering tillät sig att göras utan större svårigheter. En övergripande skillnad, generellt sett, är att domstolarna tycks utreda kvinnors relation till offret mer ingående och det finns en större tyngdpunkt vid vad som

föregick handlingen, vilken även sker mer sett ur gärningsmannens perspektiv. I de flesta fall där en kvinna stått åtalad diskuterades 29 kap. 3 § 5 p. BrB, om inte nödvärnsrätt enligt 24 kap. BrB befunnits föreligga. Kvinnor verkar antas ha varit hotade i en situation där en man blir utsatt för våld. Detta är inte fallet när två eller fler män hamnar i en situation som resulterar i ett våldsbrott. Detta kan illustreras med två av fallen. En man som blivit förföljd av tre andra män och till slut angrep en av dem ansågs inte ha haft rätt till nödvärn och bedömdes inte heller under 29 kap. 3 § 5p.²³⁷ Däremot ansågs så vara fallet då en kvinna högg ihjäl den man hon låg i skilsmässa med, efter att ha släckt ner hela lägenheten, dragit ur telefonerna och satt på sig plasthandskar.²³⁸ Det verkar göras en åtskillnad, där män inte är att anse som lika sårbara som kvinnor. Möjligen kan det förklaras genom fysisk kapacitet, men det innebär att män inte kan anses utsatta på samma sätt som kvinnor. Dessutom varierar alla gärningsmän i kroppsstorlek och psyke, vilket innebär att en särbehandling p.g.a. kön om intet annat blir tämligen onödig. Kvinnor kan givetvis vara större och/eller starkare än män. Män kan vara större och/eller starkare än andra män. Kvinnor ska liksom män stå till svars för det de gjort, och om man går ytterligare ett steg; en man som blir utsatt för våld av en kvinna ska inte behöva skämmas över att han inte försvarade sig bättre för att män generellt sett är starkare än kvinnor.

Likaså framkom en grupp män, som uttryckt sig under våldshandlingen²³⁹ och där domstolen fann att det var rena viljeuttryck som kunde anses styrka uppsåt. Det problematiska är att kvinnornas ord inte tycks tas med samma allvar. Menar inte kvinnor det de säger på samma sätt som män? Antagligen kan det bero på att kvinnor ses som icke-aggressiva, till skillnad från män. Hot om våld eller viljeuttryck från kvinnor tas inte på samma allvar. Av rättsfallsstudien framkom även att kvinnor i många fall inte orsakar offret så stora skador trots att det våld de brukat typiskt sett skulle ha kunnat döda någon med mer kraft. Offrets skador påverkar även den bedömningen och kan ses som försvårande omständigheter. Samtidigt kan det ses som ren tur i vissa fall, t.ex. när någon hugger en kniv i huvudet på en annan, att offret inte fick större skador eller dog. Handlingen i sig manifesterar en viss vilja och avsikt, något som inte tycks bekymra domarna i en del fall.

²³⁷ HovR för Västra Sverige mål B 1636-03.

²³⁸ Svea HovR mål B 9725-10.

²³⁹ Se avsnitt 6.3.3.

Två grupper i studien behandlar den stackars kvinnan, d.v.s. kvinnor som stått åtalade för grov misshandel respektive dråp eller försök till dråp. Gemensamt var deras missbruk vilket ansågs utgöra grund till handlingarna. Alltså, hade de inte missbrukat hade de inte gjort de brutala dåden. Detta står i kontrast mot män, där män under alkoholpåverkan inte har bedömts annorlunda. Praxis tycks gå isär ifråga om uppsåt under grav alkoholpåverkan, men det är främst i fall där en man stått som tilltalade som domstolen inte mer än noterar ruset.²⁴⁰

Med beaktande av Christies gärningsmänna- och offerteori²⁴¹ blir det intressant att dissekera om den kan stämma överens med domstolsbedömningarna. Under gruppen *Manliga mördarmaskiner*²⁴² finner vi fall där gärningsmannen till viss del stämmer överens med den idealiske gärningsman Christie pekar ut. Dock känner gärningsmannen ofta offret, eller i alla fall är bekant med denne sedan tidigare, vilket gör gärningsmannen mindre idealisk och vissa av dåden sker sena kvällar/nätter. Någon större korrelation med den idealiske gärningsmannen föreligger alltså inte här, förutom den råhet som uppvisats vid dåden ifråga.

Om man istället ser till kvinnor som gärningsmän i t.ex. relationer, där kvinnan sedan dödar mannen och det senare framkommer uppgifter om att mannen tidigare utsatt kvinnan för övergrepp, kan denna grupp jämföras med det idealiska offret²⁴³ såväl som gärningsman. I så fall ska kvinnan ha varit fysiskt underlägsen, på en normal plats vid en normal tid och ha sysselsatt sig med något hedersamt. Detta korrelerar inte heller med de kvinnor som ingår i gruppen. Ofta har ett bråk inletts under en kväll, i flera fall är både gärningsman och offer alkoholpåverkade eller så begår gärningsmannen gärningen när offret inte kan försvara sig (t.ex. när denne sover). Men, det tycks finnas en speciell laddning kring tidigare omständigheter, så som ett destruktivt förhållande med inslag av fysiskt våld mot kvinnor. Förarbetena anger att om någon tar kål på sin plågoande kan de tidigare omständigheterna och personens utsatthet inför offret vägas in så som en förmildrande omständighet. Men denna annorlunda syn som

²⁴⁰ Jmf avsnitt 6.3.3.

²⁴¹ Se avsnitt 4.3. & 4.4.

²⁴² Se avsnitt 6.4.4., jmf avsnitt 6.2.3.

²⁴³ Jmf avsnitt 4.3.

kan urskiljas i den här sortens fall kan kanske tänkas bero på den stora debatt om mäns våld mot kvinnor som drivits och drivs. Män får inte slå kvinnor. Män får inte, enligt lag, slå andra män heller, men det finns onekligen en viss laddning kring en man som slår en kvinna. På så sätt är kvinnan redan ett offer för mannen, vilket gör henne till en icke-idealisk gärningsman; hon är alltför lätt att sympatisera med. Inte i ett enda domskäl diskuterades tidigare våld av kvinnan mot mannen, med undantag för ett fall, där domstolen endast kort nämner att kvinnan tidigare misshandlat den dåvarande pojkvänner vid ett tidigare tillfälle. Antagligen är det en effekt av att kvinnor inte betraktas som aggressiva och våldsamma och alltså inte borde innebära ett hot, speciellt inte mot en man som ofta är fysiskt överlägsen. Samtidigt, är inte män som misshandlas i en relation särskilt utsatta, då den sociala synen på män som offer för kvinnor verkar stänga dörren för diskussioner kring tidigare våld även i rättsprocessen?

Sammanfattningsvis finns det spår av viss särbehandling i domstolspraxis. Genom diskursanalysen var det förhållandevis enkelt att kategorisera subgrupper och vid en genomläsning av praxis står det klart att många kvinnor mer eller mindre särbehandlas vad gäller straffmätning, påföljdsval och vad domstolen fokuserar på angående gärningsmannens personliga omständigheter och omständigheter innan våldshandlingen. Kvinnor och män står inte lika inför lagen. Vad det beror på är en annan fråga, där man kan diskutera olika livsförhållanden, olika förutsättningar, olika förväntningar och, givetvis, differentierade normer.

7.7. Särbehandlas kvinnliga våldsutövare av rättssamhället på ett sådant sätt att termen kvinnorabatt får anses vara befogad?

Termen kvinnorabatt indikerar en mildare straffmätning och påföljd för kvinnor, men genom denna kartläggning har även andra tendenser vid den rättsliga bedömningen framkommit. Visst, det sker en särbehandling vid påföljdsval, det är antagligt att kvinnor kan få lägre straff för liknande brott, t.ex. med hänsyn till nämnda 29 kap. 3 § 5p., men det finns ett större, strukturellt mönster.

Några av de i arbetet funna tendenserna är följande: Kvinnor bedöms oftare ha lidit av en allvarligt psykisk störning än män. Kvinnor döms oftare till skyddstillsyn än män. Kvinnor som gärningsmän betraktas gärna även som offer, vilket män inte blir. Kvinnor anses inte vara våldsamma i samma utsträckning

som män av allmänheten, vilket korrelerar med kriminalstatistiken; kvinnor begår inte lika många våldsbrott som män. Det anförda speglar vår nutid. Den kan jämföras med synen på kvinnan under 1800-talet, då våld ansågs ligga utanför kvinnans natur. Kvinnor var och är idealiska offer, män var och är idealiska gärningsmän. Med detta sagt kan det konstateras att det finns könsskillnader och att det görs viss åtskillnad. Därmed inte sagt att det inte är befogat i många fall, givetvis utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Dock tycks sociala normer och värderingar smyga sig in även i rättssalen, där människor blir bedömda och dömda av andra människor. Historien tycks ha satt sina spår.

Angående huruvida lag och domare är objektiva, d.v.s. könsneutrala, går inget att säga med absolut säkerhet. Vad som dock är säkert är att vårt rättssystem från början var ett system för män av män, då kvinnor inte per automatik blev myndiga förrän under 1900-talet. Genom moderniseringar i lagstiftningen samt i nyare lagtext har lagen gjorts könsneutral genom att både *han* och *hon* anges. Men är lagen könsneutral i sin utformning efter denna språkliga *jämställdhetsputsning*, eller kan det finnas grundläggande värderingar och normer som dröjer sig kvar från patriarkatet från förr? Och lever en viss ridderlighet kvar i rättsväsendet, trots att kvinnor numera kan och är domare?

Författaren tror att vi kommer se en ökning av våldsbrott bland kvinnor i de yngre generationerna. Detta är en effekt av en ökad jämställdhet och individuell frihet, då den kvinnliga könsrollen är under ständig debatt samt har och kommer förändras i takt med tiden.

Dock är det problematiskt att det görs så pass lite forskning på kvinnlig kriminalitet, vilket leder till att slutsatser blir prognostiska utan en större och synnerligen önskvärd säkerhet. Detta gäller såväl rättsvetenskapen som kriminologin, där kvinnor som gärningsmän fortfarande är ett i det närmsta outforskat område särskilt vad avser våldsbrott.

Det är författarens bestämda åsikt att en ökad forskning på kvinnlig kriminalitet också kan leda till en ökad objektivitet och eventuellt nödvändiga förändringar, både i synen på kvinnan men kanske även i gällande rätt och lagtexten i sig. För vi står inte alltid lika inför lagen i Sverige. Kanske är det inte heller möjligt, då rättssystemet består av just människor, tillika

bärare av könsnormer och könsroller. Likhet inför lagen är dock något vi ständigt bör sträva efter i vår demokrati.

Källförteckning

Litteratur

Ahola, S., Angela, Stockholms universitet 2010, Psykologiska institutionen, Research group for forensic psychology: *Justice needs a blindfold: Effects of defendants' gender and attractiveness on judicial evaluation.*

Asp, Petter & Ulväng, Magnus, *Kriminalrättens grunder*, Iustus, Uppsala, 2010.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 3., [utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012.

Borgeke, Martin, *Att bestämma påföljd för brott*, 2., utök. och aktualiserade uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2012.

Burman, Monica, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor: om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*, Iustus, Diss. Umeå : Umeå universitet, 2007, Uppsala, 2007.

Börjesson, Mats, *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*, Studentlitteratur, Lund, 2003.

Diesen, Christian; Lernestedt, Claes; Lindholm, Torun; Pettersson, Tove: *Likhet inför lagen*, Natur och kultur, Stockholm, 2005.

Fairclough, Norman, *Analysing discourse: textual analysis for social research*, Routledge, New York, 2003.

Gunnarsson, Åsa & Svensson, Eva-Maria, *Genusrättsvetenskap*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009.

Holmqvist, Lena, *Brottsbalken: en kommentar. D. 1, (1-12 kap.) : brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m.*, 6., [omarb.] studentutg., Norstedts juridik, Stockholm, 2009.

Kordon, Suzanne & Wetterqvist, Anna, *Gärningsmannen är en kvinna: en bok om kvinnlig brottslighet*, [Ny uppl.], Blue Publishing, Stockholm, 2010.

Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013.

Lombroso, Cesare; Ferrero, Guglielmo; Morrison, William Douglas: *The Female Offender*, D. Appleton and Company, New York, 1995.

Lövkrona, Inger, *Annika Larsdotter barnamörderska: kön, makt och sexualitet i 1700-talets Sverige*, Historiska media, Lund, 1999.

Peterson, Anja. *Kvinnor i marginalen. I: Lövkrona, Inger (red.), Mord, misshandel och sexuella övergrepp: historiska och kulturella perspektiv på kön och våld*, Nordic Academic Press, Lund, 2001, ss. 188-209.

Peczenik, Aleksander, *Vad är rätt?: om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, 1. uppl., Fritze, Stockholm, 1995.

Smart, Carol, *Law, Crime and Sexuality*, Iustus förlag, Uppsala, 1997.

Svensson, Birgitta. *Könets destabilisering: kvinnor som våldsverkare och gärningsmän. I: Österberg, Eva & Lindstedt Cronberg, Marie (red.). Våldets mening: makt, minne, myt*. Lund: Nordic Academic Press, 2004, ss. 145-165.

Svensson, Eva-Maria, *Genus och rätt: en problematisering av föreställningen om rätten = [Gender and law] : [a problemizing of the concept of law]*, Iustus, Diss. Göteborg : Handelshögsk., Uppsala, 1997.

Winther Jörgensen, Marianne & Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000.

Yourstone, Jenny, *Violent female offenders: facts and preconceptions*, Department of Psychology, Stockholm University, Diss. (sammanfattning) Stockholm : Stockholms universitet, 2008, Stockholm, 2008.

Förarbeten

Prop. 2013/14:194
Prop. 2009/10:147
Prop. 2007/08:97
Prop. 1987/88:120

Offentligt tryck

Brottsförebyggande rådet (Brå), *Personer lagförda för brott – slutlig statistik för 2013*, Brå, Stockholm, 2013. Senast hämtad 16 februari 2015 från:

<http://www.bra.se/download/18.221265bc145ae05f27a1a16/1401261594378/Sammanfattning_lagforda_2013.pdf>

Brottsförebyggande rådet (Brå), Eriksson, Susanne, *Apropå, Offer bortom förväntningarna*, publicerad 1 december 2010. Senast hämtad 7 maj 2015 från:

<<http://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/apropa/2010-12-01-offerbortom-forvantningarna.html>>

Brottsoffermyndigheten, *Ideala brottsoffer*. Senast uppdaterad 2 maj 2012. Senast hämtad 7 maj 2015 från:

<<http://www.brottsoffermyndigheten.se/omoss/brottsofferkunskap/ideala-brottsoffer>>

Brottsoffermyndigheten (Brå), Hollari, Solveig, *Kvinnors brottslighet: I Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007 – Kapitel: Kvinnors brottslighet*. Senast hämtad 23 maj 2015 från:

<<http://www.bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b2980008087/1334745594933/18+Kvinnors+brottslighet.pdf>>

Regeringskansliet, Socialdepartementet, *Mål och budget för jämställdhetspolitiken*. Publicerad 5 april 2005, uppdaterad 5 januari 2015. Senast hämtad 2 februari 2015 från:

<<http://www.regeringen.se/sb/d/2593/a/14257>>

Statistiska centralbyrån (SCB), *Befolkningsstatistik 2012-Hushållsstatistik: Ensamstående utan barn är Sveriges vanligaste hushåll*, Nr. 2013:309. Publicerad 3 december 2013. Senast hämtad 6 maj 2015 från:

<<http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Behallar-e-for-Press/367855/>>

Åklagarmyndigheten, utvecklingscentrum Göteborg,
Domstolarnas påföljdspraxis vid vissa våldsbrott: en rapport från Åklagarmyndigheten 2007, Åklagarmyndigheten, Stockholm, 2007.

Artiklar

Frändberg, Åke, *Om rättssäkerhet*, JT 2000/01, s. 269-280.

Helsingborgs dagblad (HD), *Könsroller slås fast när unga placeras*. Lunner, Elin. Publicerad 27 augusti 2013, senast uppdaterad 27 augusti 2013. Senast hämtas 25 februari 2015 från:

<<http://www.hd.se/nyheter/skane/2013/08/27/konsroller-slas-fast-nar-unga-placeras/>>

Jareborg, Nils, *Rättsdogmatik som vetenskap*, SvJT 2004, , s. 1-10, publicerad 31 januari 2004.

Letmark, Peter, *Olika domar för män och kvinnor*, Dagens Nyheter. Publicerad 28 september 2004.

Nilsson, Mattias, *Knivhugg mot halsen var dråpförsök*, Juridik Idag. Publicerad 11 juni 2001. Senast hämtad 3 mars 2015 från:

<http://juridikidag.nj.se/alla-amnen?id=F0DF47907B3D13BDC1256A68002AB946&groupid=12005&osaTicket=a3f26515-9491-4c92-9f00-078e611255ff&action=open&layoutId=2&privateLayout=false&p_v_l_s_g_id=0>

Rying, Mikael, *Kvinnor som dödar – extremt få och blir allt färre*, BRÅ, Apropå nr 4/2010. Publicerad 1 december 2010. Senast hämtad 19 januari 2015 från:

<<https://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/apropa/2010-12-01-kvinnorsom-dodar---extremt-fa-och-blir-allt-farre.html>>

Snare, Annika, *Kvinnors laglydighet och brottslighet*, Tidskrift för genusvetenskap Nr. 1, 1991: *Kvinnor och rätt*, s. 27-39. Senast hämtad 10 februari 2015 från:

<http://ojs.uib.no/ojs/index.php/tgv/article/download/1599/1402>

Stockholms universitet (SU), *Den åtalades kön påverkar straffets längd*. Senast uppdaterad 6 december 2011. Senast hämtad 7 maj 2015 från:

<http://www.su.se/om-oss/press-media-nyheter/nyheter/den-%C3%A5talades-k%C3%B6n-p%C3%A5verkar-straffets-l%C3%A4ngd-1.8642>

Övriga

Granath, Sven, *Det dödliga våldets utveckling: fullbordat och försök till dödligt våld i Sverige på 1990- och 00-talet*, Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Stockholm, 2011. Senast hämtad 28 januari 2015 från:

http://www.bra.se/download/18.744c0a913040e403318001774/2011_5_dodliga_valdets_utveckling.pdf

Granath, Sven, *Ökat våld bland unga kvinnor – myt eller fakta?* Apropå, Brottsförebyggande rådet (BRÅ). Publicerad 1 december 2009. Senast hämtad 25 februari 2015 från:

<https://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/apropa/2009-12-01-okat-vald-bland-unga-kvinnor---myt-eller-fakta.html>

Israelsson, Torbjörn, *Vad visar statistiken om kvinnor och brott?*; Brottsförebyggande rådet (BRÅ), BRÅ-rapport 1990:1, *Kvinnor och brott*, Stockholm, 1989.

Svenska akademiens ordlista, sökord *deskription*, senast hämtad den 19 maj 2015 från:

http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademiens_ordlista/saol_pa_natet/ordlista

Zeteo lagkommentarer

Berggren m.fl., *Brottsbalken* (1 januari 2015, Zeteo), kommentar till 3 kap. 1 §

Berggren m.fl., *Brottsbalken* (1 januari 2015, Zeteo), kommentar till 3 kap. 5 §

Berggren m.fl., *Brottsbalken* (1 januari 2015, Zeteo), kommentar till 3 kap. 6 §

Berggren m.fl., *Brottsbalken* (1 januari 2015, Zeteo), kommentar till 29 kap. 1 §

Berggren m.fl., Brottsbalken (1 januari 2015, Zeteo),
kommentar till 30 kap. 4 §
Berggren m.fl., Brottsbalken (1 januari 2015, Zeteo),
kommentar till 30 kap. 6 §

Rättsfall

HD

NJA 1989 s. 564

NJA 2013 s. 376

Hovrätterna

Hovrätten för Västra Sverige

HovR för västra Sverige mål B 1274-02

HovR för västra Sverige mål B 1636-03

HovR för västra Sverige mål B 2291-07

HovR för västra Sverige mål B 1045-09

HovR för västra Sverige mål B 5234-13

HovR för västra Sverige mål B 4677-13

HovR för västra Sverige mål B 2980-13

HovR för västra Sverige mål B 2875-14

HovR för västra Sverige mål B 2811-14

HovR för västra Sverige mål B 1159-14

HovR för västra Sverige mål B 2134-14

Svea hovrätt

Svea HovR mål B 10137-04

Svea HovR mål B 2341-07

Svea HovR mål B 108-08

Svea HovR mål B 1686-08

Svea HovR mål B 6099-08

Svea HovR mål B 9725-10

Svea HovR, mål B 830-12

Svea HovR mål B 5270-12

Svea HovR mål B 5550-12

Svea HovR mål B 11351-13

Svea HovR mål B 11381-13

Svea HovR mål B 1172-14

Svea HovR mål B 1159-14

Svea HovR mål B 4214-14

Svea HovR mål B 1452-14

Svea HovR mål B 5924-14

Göta hovrätt

Göta HovR mål B 391-01
Göta HovR mål B 2290-04
Göta HovR mål B 1962-11
Göta HovR mål B 1968-12
Göta HovR mål B 39-13
Göta HovR mål B 2308-13
Göta HovR mål B 3401-13
Göta HovR mål B 1776-14
Göta HovR mål B 1195-14
Göta HovR mål B 3025-14
Göta HovR mål B 93-15
Göta HovR mål B 612-15
Göta HovR mål B 263-15

Hovrätten över Skåne och Blekinge

HovR över Skåne och Blekinge mål B 2462-07
HovR över Skåne och Blekinge mål B 3471-12
HovR över Skåne och Blekinge mål B 2385-12
HovR över Skåne och Blekinge mål B 426-13
HovR över Skåne och Blekinge mål B 1857-13
HovR över Skåne och Blekinge mål B 3046-14

Hovrätten för övre Norrland

HovR för övre Norrland mål B 214-15

HovR för nedre Norrland

HovR för nedre Norrland mål B 1137-12

Tingsrätterna

Blekinge TR mål B 1602-14

Göteborgs TR mål B 2226-13

Göteborgs TR mål B 5771-01

Halmstads TR mål B 2384-06

Lunds TR mål B 4931-12

Nyköpings TR mål B 930-12

Södertälje TR mål B 1703-04

Södertälje TR mål B 1438-13

Värmlands TR mål B 3420-08

Örebro TR mål B 3086-14

Örebro TR B 3476-12

Bilaga 1

Rättsfallsförteckning

FÖRSÖK TILL MORD & MORD

HovR för västra Sverige

B 1274-02

B 2291-07

B 4677-13

B 3856-14

B 2811-14

B 5262-14

B 2346-14

B 5283-14

B 4932-14

B 5240-14

B 3727-14

B 4596-14

B 4571-14

B 2898-14

B 1703-15

B 1074-15

B 1853-15

B 1896-15

Göta HovR

B 2290-04

B 1962-11

B 3541-14

B 2741-14

B 3541-14

B 3169-14

B 3351-14

B 3025-14

B 1443-14

B 263-15

B 612-15

B 93-15

B 161-15

B 380-15

B 777-15

B 237-15

Svea HovR

B 10137-04

B 2341-07

B 6099-08

B 11351-13

B 4925-14

B 3796-14

B 5498-14

B 9275-14

B 9828-14

B 9523-14

B 2741-14

B 3999-14

B 4404-14

B 8681-14

B 10522-14

B 10064-14

B 10367-14

B 11658-14

B 318-15

B 1274-15

B 614-15

B 2354-15

B 1558-15

B 505-15

HovR över Skåne och Blekinge

B 2462-07

B 2385-12

B 1915-14

B 3046-14

B 2677-14

B 1361-14

B 2088-14

B 454-15

B 616-15

HovR för övre Norrland

B 1182-14

B 284-15

HovR för nedre Norrland

B 1137-12

B 813-14

B 1416-14

B 813-14

Blekinge TR

B 1602-14

Göteborgs TR

B 5771-01

B 5734-14

B 612-15

Halmstad TR

B 2384-06

B 1943-13

Hudiksvalls TR

B 2422-13

Södertälje TR

B 1703-04

B 1438-13

Örebro TR

B 4289-14

B 3086-14

FÖRSÖK TILL DRÅP & DRÅP

Göta HovR

B 391-01

B 3295-13

B 3401-13

B 1069-13

B 3400-14

B 3856-14

B 2833-14

B 2425-14

B 1731-14

B 612-15

B 263-15

B 63-15

Svea HovR

B 108-08

B 1686-08

B 9725-10

B 830-12

B 5270-12

B 6291-13

B 11381-13

B 10616-13

B 11093-13

B 4164-13

B 5924-14

B 5095-14

B 10577-14

B 3110-14

B 9405-14

B 3400-14

B 4882-14

B 7014-14

B 779-15

HovR för övre Norrland

B 1005-14

B 135-15

HovR för nedre Norrland

B 1137-12

HovR för västra Sverige

B 1274-02

B 2291-07

B 1045-09

B 5234-13

B 4210-13

B 2166-13

B 2811-14

B 5266-14

B 4087-14

B 5284-14

B 1447-14

B 2170-15

B 2016-15

HovR över Skåne och Blekinge

B 2385-12

B 1857-13

B 3046-14

Attunda TR

B 3458-10

Blekinge TR

B 1602-14

Göteborgs TR

B 5771-01

B 2226-13

Halmstads TR

B 2384-06

Nyköpings TR

B 930-12

Värmlands TR

B 3420-08

GROV MISSHANDEL

Göta HovR

B 1968-12

B 39-13

B 2308-13

B 3401-13

B 3080-13

B 3025-14

B 1474-14

B 1776-14

B 1195-14

B 3047-14

B 721-15

B 558-15

B 366-15

HovR för västra Sverige

B 1636-03

B 2980-13

B 4098-13

B 2134-14

B 1159-14

B 1245-15

B 2224-15

B 1298-15

Svea HovR

B 1686-08

B 5270-12

B 5550-12

B 830-12

B 614-13

B 10224-13

B 4478-14

B 8991-14

B 4214-14

B 1172-14

B 1452-14

B 5924-14

B 5698-14

B 9702-14

B 8033-14

B 11672-14

B 10044-14

B 10941-14

B 3564-15

B 2316-15

B 3618-15

B 3193-15

B 2931-15

B 2231-15

B 906-15

B 1160-15

B 3139-15

B 2667-15

B 2397-15

HovR för nedre Norrland

B 915-14

B 1334-14

HovR för övre Norrland

B 214-15

HovR över Skåne och Blekinge

B 3471-12

B 426-13

B 159-13

B 2850-14

B 486-14

B 710-15

Lunds TR

B 4931-12

Örebro TR

B 3476-12